

GHENDTSCH E TYDINGHEN

Tweemaandelijks Kultureel Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W.

Redactie-adres : Sint-Lievensdoorgang 1, 9000 Gent.

5de Jaargang, nr. 5

15 september 1976

Voorzitter : G. Hebbelynck
Onder-Voorzitter : H. Collumbien
Secretaris : R. Van Geluwe

Penningmeester : A. Verbeke
Ruildienst : Van Geluwe-Eggermont A., Maisstraat 235, Gent
Secretariaat : Maisstraat 235, Gent. - Tel. 26 23 28

Postrekening : 000-105.04.73-60 - Heemkundige en Historische Kring
Gent, Koggestraat 14, Gent
Lidgeld : 200 fr. per jaar.

INHOUD

Gent in 1850	191
De Maagd van Gent	207
De Schuttersfeesten van het Sint-Jorisgild in 1752	220
Het huis van de nering van de visverkopers	230
Bibliografie	232
Vraag en Antwoord	234
Te Gent	235
Aanvullende ledenlijst	236

Verantwoordelijke uitgever : G. Hebbelynck, Voorhoutkaai 40, Gent.
Elke auteur is alleen verantwoordelijk voor zijn bijdrage.

Uitgegeven met de steun van het Stadsbestuur van Gent en van het Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen.

OP ZONDAG 26 SEPTEMBER OM 10 U 15 IN DE ZAAL
VAN DE ALGEMENE SPAAR- EN LIJFRENTEKAS VOOR-
DRACHT DOOR DE HEER Dr. W. VAN HILLE OVER
'DE MENTALITEIT VAN DE BURGERIJ IN DE XIX^OEEUW'.

OP ZONDAG 17 OCTOBER OM 10 U 15 IN DE ZAAL VAN
DE ALGEMENE SPAAR- EN LIJFRENTEKAS VOORDRACHT
MET DIAPROJECTIE DOOR DE HEER G. HEBBELYNCK
OVER 'DE BRUGGENPERIKELEN IN MEI 1940 TE GENT'.

OP ZONDAG 28 NOVEMBER OM 10 U 15 IN DE ZAAL
VAN DE ALGEMENE SPAAR- EN LIJFRENTEKAS VOOR-
DRACHT DOOR DE HEER M. MEIRESONNE OVER 'JACOB
VAN ARTEVELDE'.

VAN HET TIJDSCHRIFT ZIJN DE VOLGENDE NUMMERS
NOG BESCHIKBAAR :

1973 : 2 - 4 - 5 - 6 - 7 - 8 - 9 - 10 - 11 - 12

1974 : 1 - 3 - 4 - 6

1975 : 1 - 3 - 6

Prijs : 40 fr. per nummer. Verkrijgbaar de eerste zondag van de
maand in het lokaal 'Het Damberd', Koornmarkt, Gent tussen 10 U
en 11 1/2 U.

Voor de leden, die buiten stad wonen, schrijven naar het secreta-
riaat.

In het lokaal is tevens verkrijgbaar : Plan Gent 1641 (prijs 50 fr.)
en Gentse Volkstypen (prijs 300 fr.)

GRATIS te bekomen :

De Gentse floralien 1808-1975 (Trivier) gift K.B.

Vlaamse begijnhoven (Van Mechelen Jo) gift K.B.

Zo kwam Gent van de pers gift G.B.M.

Ter gelegenheid van de tentoonstelling 'Zo kwam Gent van de pers'
die in 1974 plaats had, werd onder hoofding van het eerste nr. van
de 'Gazette van Gend', een blad verkocht waarin de geschiedenis
van de Gentse pers wordt verteld.

Dit is nog KOSTELOOS verkrijgbaar in onze bibliotheek, de eerste
zondag van elke maand, van 10 tot 20 u.

GENT IN 1850

De begroting van een stad leert ons heel wat over de toestanden, opvattingen en reglementen. Natuurlijk is het onmogelijk de begrotingen van jaar tot jaar te vergelijken. Een vergelijking echter van twee begrotingen, met een tijdspanne van tien jaar, kan ons wel een evolutie aantonen. Een moeilijkheid is echter, dat de begrotingen niet altijd gelijkvormig worden opgesteld. Dit probleem kan opgelost worden door de begrotingen op dezelfde manier te onderzoeken.

Hoe zag de begroting 1850 eruit ? Vooreerst de ontvangsten.

I. Gewone ontvangsten

a) 7 o/o op de personele belastingen	56 967,34 fr.	3,8 o/o
b) octrooirechten	1 170 000,00 fr.	78,3 o/o
c) allerlei	266 521,62 fr.	17,8 o/o

---

	1 493 488,96 fr.	100 o/o
	313 247,03 fr.	

II. Buitengewone ontvangsten

Totaal 1 806 735,99 fr.

De buitengewone ontvangsten vertonen grote verschillen van jaar tot jaar en komen onder meer voort van verkoop van gronden. Wat de gewone begroting betreft, we stellen vast dat het leeuwenaandeel, namelijk te vier vijfden komt van de stadsrechten. Dit zal zo blijven tot in 1860, het jaar waarin deze rechten werden afgeschaft. Slechts 3,8 o/o komt van belastingen op eigendommen. Stilaan zullen allerlei nieuwe belastingen worden geheven. De opbrengst van de octrooirechten is een ware barometer voor de economische toestand te Gent.

In 1850 bedroeg de werkelijke opbrengst 1 263 764 fr. of 93 764 fr. meer dan voorzien. In 1850 was er veel werk en waren de prijzen laag. De evolutie van de inkomsten van de stadsrechten weerspiegelt de economische toestand.

1845 : 1 264 347 fr.

1846 : 1 266 497 fr. : verslechtering toestand en verhoging prijzen

1847 : 1 158 301 fr. : door de hoge prijzen aanzienlijke vermindering van het verbruik

1848 : 1 123 900 fr. : idem plus politieke troebelen

1849 : 1 189 762 fr. : verbetering van de toestand

1850 : 1 263 764 fr.

Het artikel allerlei omvat toelagen van de overheid (staat en provincie) en een reeks inkomsten van allerlei verpachtingen. Enkele voorbeelden :

Bruggen	1 463 fr.	Verhuur stadsgebouwen	19 728 fr.
Stadspoorten	7 000 fr.	Verhuur stadsgronden	2 243 fr.
Wegen, meten	8 000 fr.	Vleeshuis, vismarkt	16 096 fr.
Kaaien, markten	41 500 fr.	Maairechten	1 351 fr.
Lijnwaadzegel	2 600 fr.	Visrechten	583 fr.

Deze posten zullen een evolutie vertonen ; sommige zullen verdwijnen, enkele zullen in opbrengst stijgen.

Onderzoeken we nu de uitgaven. Vooraf een totaal beeld :

I. Gewone uitgaven		
1. administratie	280 645,68 fr.	28,8 o/o
2. openbare veiligheid	279 902,62 fr.	28,8 o/o
3. liefdadige werken	198 419,38 fr.	20,4 o/o
4. erediensten	13 100,00 fr.	1,3 o/o
5. onderwijs en schone kunsten	185 186,05 fr.	19,0 o/o
6. allerlei	15 500,00 fr.	1,5 o/o
	-----	-----
	972 753,73 fr.	100,0 o/o
II. Aflossingen leningen, interesten en pensioenen		
	528 120,65 fr.	
III. Buitengewone uitgaven		
	1 270 605,42 fr.	

Algemeen totaal	1 771 479,80 fr.	

De begroting zal dus met een batig saldo van 35 306,19 fr. sluiten. Het is nodig deze posten even naderbij te bekijken. De titel 'administratie' omvat de wedden van burgemeester, schepenen, stadssecretaris, stadsontvanger, bedienden, alsook het onderhoud van gebouwen, wegen, enz. De voornaamste uitgave is hier echter bestemd voor de dienst van de stadsrechten met 118 770 fr. of 12,2 o/o van de gewone uitgaven. Bij de uitgaven voor administratie is ook een artikel 'klokkeluiders', namelijk acht wakers op de belforttoren, die elk 108,85 fr. per jaar ontvangen en drie trompetblazers, die elk 257,75 fr. verdienen. Deze wakers bevonden zich 's nachts op de vier hoektorens van het belfort en moesten alarm slaan bij brand.

In de eerste titel vinden we ook uitgaven voor onderhoud :

onderhoud gebouwen	18 000 fr.
onderhoud wegen	15 000 fr.
onderhoud bruggen en kaaien	12 000 fr.
baggeren vaarten	5 479 fr.

Titel veiligheid :

a) politie	44 770,00 fr.	4,6 o/o
b) brandweer	56 872,62 fr.	5,8 o/o
c) verlichting	83 000,00 fr.	8,5 o/o
d) overige uitgaven	95 260,00 fr.	9,8 o/o
	<hr/>	
	279 902,62 fr.	28,8 o/o

Het politiekorps telde 46 leden : zes commissarissen (jaarwedde : 1 800 fr.), zeven adjunct- commissarissen, een hoofdbrigadier (680 fr.), vijf brigadiers (650 fr.) en 27 agenten (620 fr.). Zeker geen uitgebreid korps. Het politiebureau was gevestigd op de Botermarkt ; op elke wijk had de commissaris een bureau in zijn woning ; ze ontvingen een jaarlijkse vergoeding van 600 fr. voor woonst, verwarming, aankoop van registers, papier, pennen, inkt, enz.

Het brandweerkorps telde 110 leden : een commandant (2 400 fr.), een eerste luitenant (1 600 fr.), een tweede luitenant (1 270 fr.), een sergeant-majoor (845 fr.), vier sergeanten (elk : 576,70 fr.), dertien korporaaals (474,50 fr.), 34 sapeurs (438 fr.), 53 pompiers (416 fr.) en twee tamboers (438 fr.). De kazerne was gevestigd in het oud Rasphuis (het Geeraard Duivelsteen), de hoofdwacht onder het stadhuis op de Botermarkt. De brandweer moest ook de politie bijstaan.

De verlichting, alhoewel volstrekt onvoldoende, slurpte 8,5 o/o op van de gewone uitgaven en was dus een belangrijke post.

De verlichting met gas werd te Gent ingevoerd in 1827. De oorspronkelijke prijs van 4 Cent. 4444/10000 per bek en per uur werd in 1845 teruggebracht tot 2,5 cent. per bek en per uur. Naast de gasverlichting waren er ook een aantal olielampen, die in 1863 zullen vervangen worden door petroleumlampen.

Jaar	Aantal gaslampen	Aantal olielampen	Aantal uur verlichting per lamp en per jaar
1840	670	524	2 407 uur
1850	878	324	2 610 uur

De overige uitgaven waren bestemd voor het onderhoud van de militaire gebouwen en voor het kazernement van het leger. Hiervoor ontving de stad een rijkstoelage.

Wat betreft artikel drie 'Liefdadige Werken' het betreft hier toelagen, want elke dienst had zijn eigen bestuur met eigen inkomsten en eigen begroting.

Burgerlijke godshuizen	9 400,00 fr.	0,96 o/o
Liefdadigheidsbureau	99 866,38 fr.	10,2 o/o

Liefdadigheidswerkplaats	46 000,00 fr.	4,7 o/o
Vondelingen	21 000,00 fr.	2,12 o/o
Allerlei	22 153,00 fr.	2,27 o/o
	-----	-----
	198 419,38 fr.	20,4 o/o

De gewone begroting van het Liefdadigheidsbureau is een tweede indicatie van de economische toestand.

Jaartal	Begroting	Aantal gesteunde behoeftigen	o/o van de bevolking
1845	232 873 fr.	25 120	23,5 o/o
1846	236 430 fr.	28 588	27,7 o/o
1847	245 747 fr.	33 616	31,0 o/o
1848	257 820 fr.	38 684	36,5 o/o
1849	275 293 fr.	37 127	35,5 o/o
1850	275 314 fr.	34 748	32,5 o/o

Het bestuur van de burgerlijke godshuizen beheerde heel wat instellingen. Vooreerst natuurlijk het burgerlijk hospitaal in de Bijloke alsmede het Sint-Janshospitaal voor kinderen en vondelingen opgericht in 1834 door de commissie der Burgerlijke Godshuizen en bestuurd door de Zusters der Kindsheid Jesu. Dan waren er drie weeshuizen : 'De Kuldere' gesticht in 1623 en ondergebracht in het gewezen klooster der Hiëronymieten naast het Geeraard Duivelsteen (234 wezen), de Blauwe Meisjes in de Onderstraat (89 weesjes) en de Rode Lijvekens (67 weesjes). Voor de bejaarden waren er een aantal gestichten ; voor de zeventigjarigen : het gesticht Sint-Antonius voor de vrouwen (327 verpleegden) en een gesticht in de Bijloke voor mannen (197 verpleegden). De zestigjarigen verbleven in wat men noemde 'de kleine gestichten' zoals het Sint-Laurentiusgesticht op het Veerleplein, het Sint-Catharinagesticht of Alynshospitaal, het gesticht Sint-Hubertus of Poortacker op de Houtlei, enz. met samen 207 personen. De krankzinnige mannen werden verpleegd door de Broeders van Liefde op de Schokkebroedersvest in het gewezen klooster der Alexianen, terwijl de krankzinnige vrouwen verpleegd werden door de Zusters van Liefde in de Bestormstraat bij de Zottepoort. Ten slotte waren er nog een aantal kleine infirmerieën, zoals deze verbonden aan het Groot en aan het Klein Begijnhof. In totaal waren er ongeveer 24 gestichten, waarvan echter een drietal, zoals het gesticht van de kleermakers, van de volders en van de wevers niet meer werkten ; aan de rechthebbenden werd een geldelijke steun verleend. In de komende twintig jaar zullen heel wat wijzigingen komen aan de instellingen onder het bestuur van de Burgerlijke Godshuizen.

De titel 'Onderwijs en Schone Kunsten' omvat het volgende :

Beurzen studenten universiteit	15 000,00 fr.	1,5 o/o
Atheneum 275 lln.	50 500,00 fr.	5,19 o/o
Lagere scholen 3 019 lln.	37 469,89 fr.	3,8 o/o
Nijverheids- school ong. 500 lln.	12 239,28 fr.	1,25 o/o
Academie 498 lln.	17 714,04 fr.	1,8 o/o
Conservatorium 224 lln.	16 856,89 fr.	1,7 o/o
Allerlei	35 405,95 fr.	3,6 o/o
	185 186, 05 fr.	19,0 o/o

Ook hier betreft het toelagen aan elk bestuur, omdat de scholen nog over andere inkomsten beschikken (de schoolgelden) met uitzondering van de lagere scholen. Alhoewel in de vijf stedelijke lagere scholen enkel kinderen van behoeftige ouders worden toegelaten, toch valt onmiddellijk de wanverhouding op tussen de uitgaven voor het lager onderwijs en de uitgaven voor de andere onderwijsinstellingen. Door de wet Rogier op het middelbaar onderwijs van 1 juni 1850 zal het Gents atheneum een rijksinstelling worden en zullen de uitgaven merkbaar verminderen.

Naast het stedelijk atheneum waren er nog twee colleges : het college van de Jezuieten en het college van de Augustijnen.

Vermelden we nog, dat de rijkslagere hoofdschool, gesticht door Willem I in 1820 door de wet Rogier omgevormd wordt tot rijksmiddelebare school.

Naast de stadsscholen, ook armenscholen genoemd, waren er nog enkele armenscholen opgericht door geestelijke orden en een aantal kantwerkscholen, waar de meisjes practisch geen onderwijs ontvingen. Voor de kinderen van de burgerij waren er enkele scholen opgericht door kloosterorden - meestal met een kostschool - alsook 22 particuliere schoolmeesters en 18 particuliere schoolmeesteressen.

Bij allerlei vinden we een post van 20 000 fr. als toelage aan de directeur van de Franse schouwburg ; maar ook onder de titel 'administratie' komt een artikel van 9 500 fr. voor onderhoud, verwarming en verlichting van het gebouw. De totale uitgave bedraagt dus 29 500 fr. of 3 o/o van de gewone begroting. De schouwburg was een statussymbool voor de overheid, die toch enkel de burgerij vertegenwoordigde. Bij deze uitgave zou nog de interest van de kostprijs van het gebouw kunnen gerekend worden, maar het is voldoende duidelijk, dat in onze ogen de uitgave niet in verhouding was met de belangrijkheid van de opera voor de Gentse bevolking noch met de dringende behoeften, die bij gebrek aan de nodige financiën niet konden worden opgelost.

Bij de buitengewone uitgaven vinden we onder meer de volgende artikels :

aanleg voetpaden	16 000 fr.
plaveien straten	21 000 fr.
balustraden	5 000 fr.
bouwen brug aan Spanjaardkasteel	10 000 fr.
bouwen rechter vleugel van een serre in de botanische tuin	30 000 fr.

Hier zijn ook vermeld drie uitgaven van 1849 :

historische stoet	10 000 fr.
maatregelen tegen de cholera-epidemie	36 098 fr.
inrichten nijverheidstentoonstelling	17 612 fr.

De gewone begroting bedroeg 9,11 fr. per inwoner. Uit de begroting blijkt dat ze nog duidelijk onder de invloed staat van toestanden, die dagtekenen van voor 1800. Eerst langzaam, maar naarmate de negentiende eeuw haar einde nadert in versneld tempo, zal de stadsbegroting, maar ook het stadsbeeld en het leven in de stad aanzienlijk veranderen.

Vooraleer de gebeurtenissen in 1850 te volgen, nog een woordje over de bevolking. In 1850 telt Gent ongeveer 106 000 inwoners. De randgemeenten zijn nog weinig bevolkt.

Afsnee	394 inw.	Drongen	4 584 inw.
Mariakerke	1 172 inw.	Sint-Denijs-Westrem	1 497 inw.
Merelbeke	3 263 inw.	Wondelgem	1 256 inw.
Ledeberg	3 638 inw.	Zwijnaarde	1 957 inw.
Gentbrugge	1 669 inw.	Oostakker	5 994 inw.

Totaal : 25 424 inwoners.

Sint-Amandsberg zal eerst in 1872 afgescheiden worden van Oostakker. Eerst na 1880 zal de bevolking in de randgemeenten stilaan aangroeien. Tussen Gent en de randgemeenten liggen nog grote oppervlakten landbouwgrond.

6 januari : Het merken van de misdadigers wordt afgeschaft.

In de Gazette van Gent lezen we : 'De voornaamste en schoonste weg van de stad naar het Casino loopt langs de Bestormstraat. De Bestormstraat, Zwarte Zustersstraat en nog enkele andere straten maken deel uit van het te weinig aantal straten, die goed aangelegd zijn : niet te breed om alles aan de overzijde wel te kunnen zien en niet te smal om voor het gerij geen hindernis op te leveren. Nu de Bestormstraat, die bij haar uitweg op de Bestormbrug en de Houtlei versierd is door de schone

gevel van de Jezuitenkerk en vooraan op de Houtlei door het bevallig geveltje der Recolletten, de Bestormstraat zeggen we, blijft nog altijd ontsierd door de bouwvallen van het voormalig deel van de Bestormpoort. Het zicht van deze puinen is zo afkerig ; daarbij worden de rijtuigen er door gehinderd. Men moet ten minste zorgen, als men stads oudheden vernietigt, deze geheel te doen verdwijnen, want een zwarte, rotsvormige en neerhangende muur is een weinig aangenaam souvenir van historische oudheden.

12 januari : In de gemeenteraad wordt de opmerking gemaakt : '34 agenten kunnen zich niet op alle punten van de stad bevinden'. Het schijnt, dat de verkoping der voorwerpen, voortkomende van de historische praalstoet geen schatten zal opbrengen : ettelijke gewaden van prinsen, hertogen, baronnen worden voor geringe prijzen aan de oudkleerkopers verkocht.

In de gemeenteraad wordt de toestand van het gesticht voor krankzinnige mannen besproken. 'Après inspection, M. Guislain a reconnu que toute espèce de changement, d'amélioration ou de réparation de l'établissement actuel des Alexiens est impossible'.

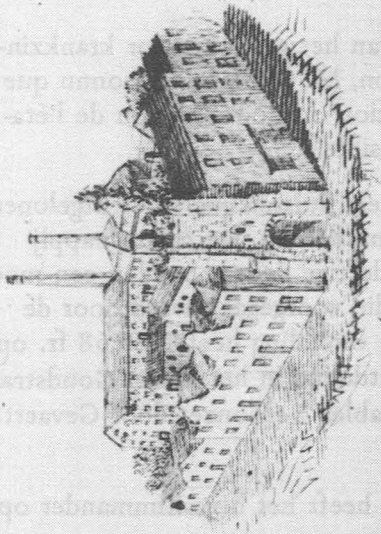
20 februari : Vastenavond is zondag op een luisterrijke wijze afgelopen. De toer stroomde van wandelaars en gemaskerden. De maatschappij Nemrod vergezeld van een groot aantal deftige lieden, hadden een mooie gekostumeerde carnavalgroep gevormd, die voorgegaan werd door de maatschappij der Fanfares Amateurs. De omhaling heeft 929,68 fr. opgebracht en zal dienen voor een brooduitdeling in het lokaal Goudstraat. Een Franse romance 'Aux Dames Charitables' getoonzet door Gevaert, werd door de omhalers uitgedeeld.

22 februari : De maatschappij Concorde heeft het huis Limmander op de Kouter aangekocht voor 110 000 fr.

10 maart : Het Hôtel de la Poste op de Kouter werd verkocht voor 100 000 fr. Er werd een dienst met omnibussen ingericht om de reizigers van het station naar het station van de Wase spoorweg te vervoeren. Prijs : 40 centimes.

23 maart : De gemeenteraad bespreekt de aan het Belfort uit te voeren werken, maar komt nog niet tot een oplossing. Groverman vraagt de Muinkkaai te plaveien. De vraag van de paters Dominikanen opnieuw over hun gronden naast het Rijke Gasthuis te beschikken voor het bouwen van een kerk krijgt een gunstig gevolg.

27 april : De gemeenteraad keurt een politiereglement op de reinheid van de straten en het straatvegen goed. De huurder, bewoner of eigen-

Filature et Tissage mécanique de coton.

F. SCRIBNER & CO.

à Gand, Belgique.

Gand.

aar van woningen moet regelmatig het voetpad en de straat tot aan de aslijn vegen. Er wordt verboden afval en vuilnis op straat te werpen. Overtreding zal gestraft worden met een boete van een tot vijf frank en bij herhaling binnen de maand met een boete van vijf tot tien frank.

Mei : In de vorige bijdragen hebben we reeds enkele malen de lastercampagne tegen prof. Huet vermeld. Minister Rogier had er geen gevolg aan gegeven. De campagne hield echter niet op, en dit zo wel in de pers als in de Kamer. Einde 1849 kwam ook koning Leopold I tussen. E. Discailles schrijft in zijn werk 'Charles Rogier' :

“L'écho des accusations et des critiques était arrivé jusqu'au Roi, que nous voyons demander la révocation de M. Huet et la réorganisation de la Faculté de philosophie de Gand sur des bases 'royalistes'.

Fallait-il que l'on eut dépeint l'enseignement de M. Huet sous des couleurs effrayantes, pour que le Roi le traitât d'*ennemi* et l'accusât d'*entretenir à l'Université de Gand depuis quelques années un foyer très dangereux !* Fallait-il aussi que l'on eût peur de l'influence exercée par son enseignement tant calomnié, pour que Paul Devaux, à son tour, émit l'avis que l'on ne devait confier aucune chaire de philosophie, ni à Liège, ni à Gand, à son disciple le plus remarquable, à son *alter ego*, M. Callier ! ”

(blz. 292 - 293)

Na enkele gesprekken tussen minister Rogier en professor Huet vraagt de hoogleraar in mei zijn pensioen aan, vermoedelijk als gevolg van een zekere druk van Rogier. De oud-studenten van Huet lieten een medaille slaan met op de voorzijde 'A François Huet. Ses élèves reconnaissants' en op de achterzijde 'Science, loyauté, vertu'. Huet vestigde zich in Frankrijk en zal een tijd gouverneur zijn van prins Milan Obrenowitsj, die in 1868 zijn neef zal opvolgen als koning van Servië. (1) Niettegenstaande zijn verwijdering zal Huet nog invloed uitoefenen op de universitaire middens te Gent. Dit blijkt uit de verslagen van de vergaderingen van de bisschoppen uitgegeven door A. Simon (Réunions des évêques 1830-1867). Op de vergadering van de bisschoppen in juli 1856 vestigt de bisschop van Gent de aandacht op het werk van Huet 'Essai sur la réforme catholique' door de kerk veroordeeld bij decreet van 9.4.1856, werk dat een vervolg was op 'Le règne social du Christianisme' uitgegeven in 1853 en op de index geplaatst op 18.7.1853. Bisschop Delebecque verklaart, dat Huet blijft school maken bij de jonge studenten te Gent, de publicaties van Huet worden verslonden en geroemd door de hoogleraars en de leerlingen, waar al de beginselen van Huet ontvangen worden als orakels. Aan de Gentse bisschop wordt de toelating verleend namens het Belgisch episcopaat aan de aartsbisschop

van Parijs te wijzen op de 'funeste leerstellingen van Huet'. (2)
Huet overleed in 1869. Het is moeilijk in het raam van dit artikel de opvattingen van prof. Huet weer te geven. Prof. Luykx beschouwt hem als een voorloper van de latere Christendemocratie (blz. 184).

In de biografie van Huet lezen we : 'Huet entreprenait de montrer qu'il n'y a pas de déaccord entre l'Eglise et la Révolution, entre le Christianisme et le socialisme et prétendait fonder ce qu'il désignait sous le nom de socialisme chrétien'. (Biographie Nationale)

Zeker een gevaarlijk stelling in de jaren 1845-1850. Hoe loste Rogier het probleem verder op ? G. Callier werd hoogleraar benoemd te Gent, Stecher werd benoemd aan de universiteit te Luik, evenals De Laveleye. L. Hymans, medewerker aan de Messager, kreeg met steun van Rogier, een betrekking te Brussel. E. C. Coppens schrijft terecht 'De beslissing van Rogier was van groot belang voor de liberale partij. Men denke maar aan de latere rol van G. Callier te Gent, de invloed van Heremans op de Vlaamse studenten, het belang van Hymans te Brussel en de betekenis van Stecher en De Laveleye voor de vorming van zo vele jonge liberale geesten'. We willen hier nog aan toevoegen, dat G. Callier, die als schepen zich volledig van 1858 tot 1863 zal inzetten voor de uitbreiding van het onderwijs, het belang van het onderwijs heeft leren inzien door Huet. Op het Congrès des Amis de la Paix universelle gehouden te Brussel in september 1849 verdedigde Huet algemene ontwapening en de noodzakelijkheid het volk een degelijk onderwijs te verstrekken.

25 mei : De gemeenteraad keurt de plannen van het te bouwen Blindenhuis op de Coupure goed. De architect was Van Huffel.

1 juni : De gemeenteraad keurt de aanbesteding voor het reinigen van de straten goed. Het werk wordt toegewezen voor een termijn van drie jaar aan een zekere A. De Raeve voor het bedrag van 46 000 fr. voor de drie jaar. Op 21 juni lezen we in de Gazette van Gent : 'Heden is de dienst voor het reinhouden van de straten begonnen. Een groot aantal karren, elk door drie werklieden en een politieagent vergezeld, doorkruisen van zes uur 's morgens de straten. Met genoeg zag men, dat de inwoners de afval en vuiligheid, welke anders onmisbaar de straatvloer moeten bemodderen, met een loffelijke bereidwilligheid aanbrachten om het in de vuilniskar te storten'.

3 juli : Door uitscheiding van bedrijf over te nemen :
Het Hotel Den Rooden Hoed, gestaan in het Klein Turkije.

5 juli : In de talrijke kroegen in de zijstraten van de Veldstraat wordt regelmatig gevochten tussen soldaten en de waarden. De Gazette van Gent vraagt de soldaten te verbieden met hun sabel uit te gaan.

Augustus : H. Rolin, minister van Openbare Werken, neemt ontslag en wordt vervangen door E. Van Hoorebeke van Eeklo, die minister zal blijven tot in 1855. Vermoedelijk was dit ontslag veroorzaakt door wet Rogier op het middelbaar onderwijs.

3 augustus : In een mededeling aan de gemeentebesturen van 11 december 1849 heeft gouverneur E. De Jaegher er op gewezen, dat het tot de plicht van de gemeentelijke overheid behoort te waken op de openbare gezondheid en in het bijzonder op de gezondheid van de woningen. Verder wordt verwezen naar een omzendbrief van minister Rogier, waarbij aanbevolen wordt prijzen van netheid in te stellen, die jaarlijks aan de werkende klas zouden uitgereikt worden. Op 3 augustus keurt de gemeenteraad een reglement op de beluiken goed. Beluiken mogen slechts gebouwd worden mits toelating van het college van burgemeester en schepenen. De toelating zal verleend worden als de commissie van openbare gezondheid en de provinciale geneeskundige commissie hebben vastgesteld, dat de geplande bouwwerken alle waarborgen bieden in verband met de openbare gezondheid. Er zal geen bouwtoelating verleend worden, als er voor de woningen geen vrije ruimte is van ten minste vijf meter. De gevels mogen slechts een hoogte hebben van zeven meter. De beluiken moeten in verbinding staan met de straat door een niet overbouwde toegang van minstens 3,50 m breedte. Voorgaande reglementen laten ons toe enigszins de bouwdatum te bepalen van nog bestaande beluiken. Beluiken met een overbouwde ingang of met een toegang van minder dan 3,50 m dateren dus van voor 1851. Gent bezit thans nog enkele dergelijke bewoonde beluiken. We menen, dat het zou wenselijk zijn een typisch beluik te bewaren voor de toekomst. Niet enkel woningen van de rijke burgerij behoeven geïnclassificeerd te worden. In de woningen van het beluik zou een museum van het leven in de negentiende eeuw kunnen worden ingericht. Keren we terug naar het reglement. De woningen moeten een verdieping hebben. Het gelijkvloers moet minstens drie meter hoog zijn, de eerste verdieping minimum 2,50. De oppervlakte moet minstens 12 vierkante meter bedragen. De vrije ruimten moeten geplaveid zijn en voorzien zijn van een greppel voor de afloop van het water. Er mag geen teerput gebouwd worden. Zo het mogelijk is, zullen de bestaande teerputten worden vervangen door een riolering. Het regenwater zal afgevoerd worden langs een gemetselde open greppel, die overdekt wordt met planken of stenen in de toegang. In de bestaande beluiken zal de niet bebouwde oppervlakte geplaveid worden of gebeurlijk hersteld en dit binnen de drie maanden. Al de beluiken moeten uitgerust zijn met urinoirs en latrines. Een volgende reeks artikelen staan in verband met de zindelijkheid.

De woningen in beluiken, die geen rechtstreekse verluchting hebben langs de straat of waar de niet bebouwde oppervlakte onvoldoende is voor een behoorlijke verluchting, alsook de woningen, waar de vochtigheid niet kan verholpen worden, mogen niet dienen als woning. Er mag geen afval of vuilnis worden geworpen voor de woningen. De eigenaar moet een afvalbak ter beschikking stellen. Jaarlijks zullen de beluiken worden gekalkt. Al de beluiken moeten beschikken over een pomp met drinkbaar water. Er wordt verboden in de woningen in de beluiken varkens, kippen, duiven, geiten, konijnen, schapen en eenden te kweken. De woningen gebouwd volgens de vooraan opgegeven afmetingen mogen slechts bewoond worden door een gezin ; indien het gezin minder dan vijf leden telt mag dit aantal aangevuld worden door vreemde personen. Art. 28 bepaalde :

“Lorsque le Collège des Bourgmestre et Echevins sere informé qu’il existe des enclos, maisons, logements ou habitations, qui, par le mode de leur construction, par leur état de délabrement, de malpropreté, de vétusté, par défaut d’aérage, d’eau potable, d’écoulement des eaux, par l’encombrement des habitants, par le défaut d’entretien des latrines, ou par toute autre cause quelconque, sont de nature à compromettre la salubrité ou la sûreté des habitants, il fera procès-verbal de l’état des lieux par le commissaire de police”.

Dit proces-verbaal wordt naar de geneeskundige commissie gezonden. Na advies zendt het college aan de eigenaar de te nemen maatregelen om de toestand te verbeteren. Indien de eigenaar binnen de gegeven tijd de voorgeschreven verbeteringen niet laat uitvoeren, zullen de woningen onbewoonbaar worden verklaard. Indien de eigenaar dan onmiddellijk de werken laat uitvoeren, zal het woonverbod worden ingetrokken. De volgende artikelen voorzien mogelijk sancties. Artikel 41 voorziet aanmoedigingsprijzen bestaande uit meubels en huishoudelijke voorwerpen aan de gezinnen voor de zindelijkheid in hun woning. Het reglement verbiedt ook kelders en niet geplafonneerde zolders te bewonen. Het reglement van 1850 stelt zeker geen overdreven eisen. We vragen de lezer zich even een woning met twee plaatsen van vier meter op drie voor te stellen : plaats op het gelijkvloers een fornuis, een tafel, een kast, enkele stoelen en een bed voor de ouders, vergeet de ladder naar de verdieping niet en laat er een gezin met vier kinderen leven : eten koken, wassen, slapen. Op de verdieping sliepen gewoonlijk de kinderen. Vele woningen in beluiken hadden aan de gevel een ton om het regenwater op te vangen en een bak voor het bergen van kolen en brandhout. Aan de hygiëne en de promiscuïteit willen we niet denken. Dit reglement betekende een eerste stap, maar de weg tot verbetering van de woningen voor de wer-

kende klas zal lang en lastig zijn. In volgende bijdragen zal nu en dan het probleem van de Gentse beluiken moeten behandeld worden. Van de gemeenteraadszitting van 3 augustus moeten we toch nog vermelden, dat op deze dag voor de eerste maal Nederlands werd gesproken in de raad en dit sedert 1830 en dit door het lid Dobbelaere-Hulin.

Zondag 4 augustus : Er worden twee speeltreinen ingericht van Gent naar Oostende ; de eerste trein telt 26 rijtuigen en werd getrokken door twee locomotieven, de tweede trein telde 14 rijtuigen, met in totaal 1218 reizigers. De prijs heen en terug bedroeg : eerste klas : 5 fr., tweede klas : 3,75 fr. en derde klas : 2,25 fr. Er waren ook twee speeltreinen uit Brussel met 1700 reizigers. Om halfeen 's nachts kwam de laatste trein terug aan te Gent.

6 augustus : De driejaarlijkse tentoonstelling van beeldende kunsten wordt gehouden van 6 tot 20 augustus. Portaels, L, de Taye, F. De Winne, Geirnaert stellen en ten toon. Een zestal schilderijen werden aangekocht voor de loterij. (bespreking in Gaz. van Gent op 28 en 31 juli, 2, 7 en 15 augustus.)

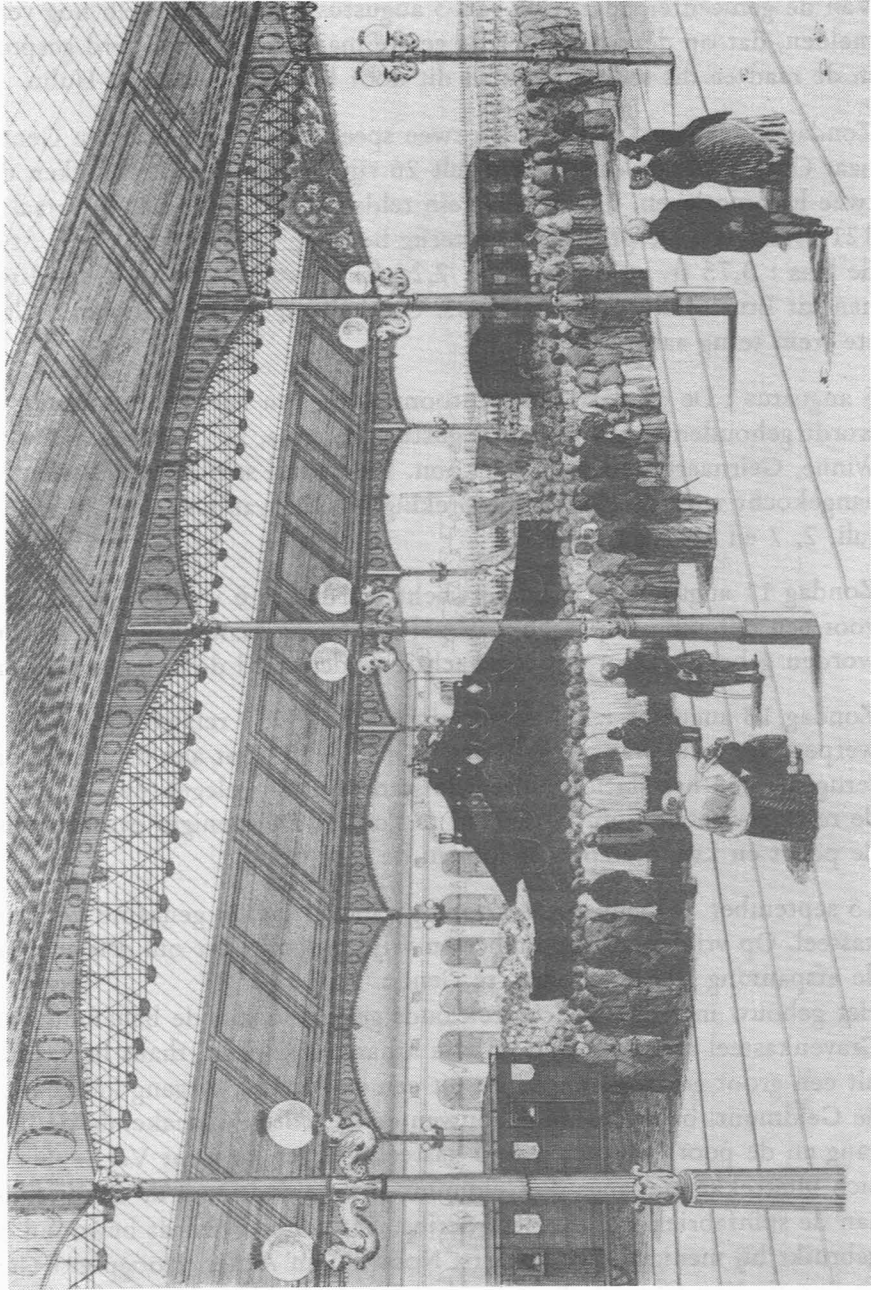
Zondag 11 augustus . De burgerwacht wordt om 6 u 3/4 opgeroepen voor een oefening. Bij tegenbevel zal een zwart vaandel op het Belfort worden gehesen. Door het regenachtig weder werd de oefening afgelast.

Zondag 18 augustus : Een speeltrein bracht 1 250 reizigers naar Antwerpen. De trein was om halftwee 's nachts te Gent aan de Dampoort terug. Gezien het station buiten de stadspoorten gelegen was, moesten de reizigers betalen om in de stad te komen. De menigte overrompelde de poort en kwam alzo kosteloos in de stad terug.

15 september : Openbare verkooping van het beluik genaemd Gravenkasteel. Op vrijdag 20 september en vrijdag 4 oktober om drie uur in de afspanning 'De Posthoorn' te Gent :

Het gebouw met deszelfs omtrek ouds gekend onder de benaming van Gravenkasteel met de grond en zijn afhankelijkheden, thans bestaande uit een groot getal woningen en uit een souterrain, uitgang hebbende in de Geldmunt, benevens de gebouwen en de Toren uitmakende de ingang en de poort van het gezeid kasteel, gelegen te Gent Veerleplein en zich uitstreckende langs de Geldmunt en komende met de achterzijde aan de spinfabriek van de Heer Scribe. Dit gebouw wordt bewoond en gebruikt bij menigvuldige huraars. Notaris Van Acker, Hoogpoort Gent en notaris Van Ghendt, Botermarkt, Gent.

20 september : Men bewondert thans in de kerk der Augustijnen het

Plechthigheid op 14 oktober 1850 in het station te Gent

monument opgericht ter nagedachtenis van wijlen de heer Vanderhaert leraar aan de academie te Gent. Het kunststuk werd gemaakt door P. De Vigne. Jammer is het, dat een smakeloos afsluitsel hetzelfde ont-siert ; de koster had wel een andere plaats mogen kiezen voor de woere. (Middelnederlands: neerhangend net of gevlochten ijzerwerk tot afslui-ting, waar achter hij de konijnen, kippen, enz. opsluit, die door de bui-tenlieden aan de H. Antonius, patroon van het vee, geofferd worden.)

Maandag 24 september : Vandaag werd door de maatschappij Union de eerste steen gelegd der nieuwe zalen, welke deze maatschappij in het hotel der Paardenposterij op de Kouter onlangs door haar aangekocht, doet bouwen.

2 oktober : De bewoners van de Donkersteeg vragen aan het gemeente-bestuur in hun straat een riolering te bouwen en voetpaden aan te leg-gen, ze vragen tevens het verkeer slechts in een richting toe te laten. De gemeenteraad schenkt voldoening aan vragen een en twee ; de derde vraag zal onderzocht worden.

4 oktober : Te koop : korenwindmolen, genaamd de Kosterig, met woonhuis, gelegen tussen de Muide en de Sassepoort. Groot 20,2 8 aren.

11 oktober : Te Oostende overleed koningin Louise-Marie van Bourbon-Orléans, dochter van koning Lodewijk-Philippe van Frankrijk. Ze was geboren te Palermo op Sicilië op 3 april 1812. en huwde met koning Leopold I op 9 augustus 1832. De gemeenteraad besluit een zwarte vlag op het Belfort te hijsen ; de schouwburg wordt gesloten. Op maan-dag 14 oktober werd het stoffelijk overschot per trein overgebracht langs Gent, Dendermonde en Mechelen naar Brussel. De trein kwam rond der-tien uur te Gent in het station aan. Het lijk werd opgewacht door de kerkelijke, burgerlijke en militaire overheden ; rond het station waren de troepen en de burgerwacht opgesteld. Nadat door de geestelijkheid onder de leiding van bisschop Delebecque het de profundis werd gezon-gen, werd het stoffelijk overschot begroet door musketlosbrandingen. Met de opbrengst van een nationale inschrijving werd Onze-Lieve-Vrouw-kerk te Laken gebouwd.

27 oktober : Te Koop : stenen graan- en oliewindmolen met twee kop-pels maalstenen, een koppel pletstenen, ruime zolders, twee olieputten. Gestaan te Gent in de Nieuwe Wandeling, genaemd De Keyser, met wo-ning. Groot : 2, 10 aren. Einde de Coupure in de Nieuwe Wandeling rechtover de Societeit van Sint-Joris palende aan alle zijden aan de stadsvestingen.

14 december : Tijdens de zitting van de gemeenteraad wordt Jacques Dubois, advocaat, aangesteld als schepen ter vervanging van Verhaeghe-De Naeyer, overleden. De gemeenteraad keurt de plannen van de rij-school goed. Een stuk grond van 1 000 m² behorende tot het klein be-gijnhof wordt aangekocht voor 15 000 fr. De plannen van de rij-school werden getekend door architect Roelandt.

21 december : De gemeenteraad keurt een nieuw reglement op de prosti-tutie goed ter vervanging van het reglement van 30 januari 1828. Door dit reglement, dat 66 artikels telt, worden vier geneesheren aangesteld belast met de geneeskundige controle van de ontuchtige vrouwen. Te-vens wordt een belasting op de ontuchthuizen ingevoerd : 20 fr. per maand voor de huizen van eerste klas, 12 fr. per maand voor de huizen van tweede klas en 5 fr. per maand voor de huizen van derde klas, als-mede een frank per maand per ingeschreven vrouw. De rendez-vous-huizen van eerste klas moeten dertig frank per maand betalen, deze van tweede klas tient frank per maand.

Onderzoeken we nog even de broodprijzen in 1850

	4 jan.	26 april	9 aug.	27 decemb.
Gebuideld brood	35 c.	33 c.	38 c.	35c.
Ongebuideld brood	27 c.	26 c.	28 c.	27 c.
Roggebrood	14 c.	14 c.	16 c.	16 c.

1850 is ten einde. In Frankrijk overleed Honoré de Balzac ; R. Wagner componeerde de opera Lohengrin ; de eerste onderzeekabel Dover-Calais werd gelegd. In België werd op initiatief van minister Frère-Orban de Nationale Bank opgericht.

M. STEELS

(1) Belangstellende lezers willen we verwijzen naar het hoofdstuk "Milan van Servië" in "Herinneringen" door Virginie Loveling, waarin de schrijfster ons vertelt over een bezoek aan Huet te Parijs.

(2) zie Dr. S. H. Scholl : 150 Jaar Katholieke Arbeidersbeweging in België ee (1789-1939), blz. 124

DE MAAGD VAN GENT

Opsommen hoe dikwijls de Maagd de eer te beurt viel ter gelegenheid van houden van Blijde Inkomsten de stadssleutels aan prinsen te presenteren, is gemakkelijker gezegd dan gedaan. En de keren aanhalen dat ze bij gelijkaardige of andere manifestaties nog heel wat belangrijker rollen te spelen had, ware al even lastig te doen.

Toch kan ik nauwelijks aan de verleiding weerstand bieden een beeld op te hangen van de manier waarop in de regel zo'n Intrede van stapel liep. We willen het namelijk hebben over Willem de Zwijger die in december van het jaar 1577 - straks 400 jaar geleden - officieel ontvangen werd. 'Den 29. december' vertelt ons Pater de Jonghe 'quam alhier ontrent ten vier uren naer den noen den Prins Oraignien, met den Graef Jan van Nassauw zynen broeder, zittende in eenen duytschen wagen ; 't Magistraet en de borgers bewezen dien Prins ongemeene groote eere.' Hij werd 'geleydt tusschen twee reken voorname borgers, dewelke witte brandende Flambeeuwen droegen tot aen het Hof Wacken, daer hy loogeerde.' (1) 'Daer (op de Poel, vóór het Hof van Wacken) was ghemaect' lezen we op een andere plaats (2) 'eene groote stellage met pilaren ende eene Pyramide (...) ende daer stondt gheschreven dat hier navolcht :

Och hoe heughelic ist voor de maecht deser stede
Te zien een vrome vorst commen in sheeren name.

In den midden van de stellage zat de *maecht van Ghendt* onder eenen throon *in eenen thuyn* met haer banniere van Vlaenderen in deen handt en met haren leeuw ende sprac tot zyne Excellentie dese woorden :

Princelic goede Vorst, des Nederlandts recht Vader,
Ic dyn *Ghendtsche dienstmaecht* heet u wilcom dees tyt
Ic offre u uut jonst, die ons voorstander zyt,
een oprecht open hert u ten dienste ghegheven :
Met *liefde, trouwe, macht, volstandich* hier beneven.
Neemt in danke onse jonst al is zeer cleen de daet.

Dit seggende presenteerde zy zyn Excellentie een open herte van fijn goudt waer in Sinceritas, dat is Opregtigheyt gheschreven was. Neffens de maecht stondt Justitie ende Politie, die de maecht altyt in eeren ghehouden hebben : ende daer neffens hadse noch dese vier dochters die voor haer zaten, *Liefde, Ghetrouwigheyt, Volstandicheyt* ende *Cloecmoedicheyt*, zynde qualiteyten der maecht.'

Vanzelfsprekend was hiermee de plechtigheid verre van afgelopen. Nog minder was er een einde gekomen aan 's Prinsen bezoek aan de stad. Integendeel werden de dagen die volgden ijverig gevuld met het bedrij-

ven van politiek en met het banketeren op het Stadhuis en in de St.-Pietersabdij. Bovendien woonde de hoge gast op 5 januari van het volgende jaar een toneelvertoning bij die gegeven werd op dezelfde 'stellagie' die gediend had voor der Maagden prestaties een week voordien tentoongespreid.

Waar onze Maagd haar zegje absoluut niet kreeg, was bij de Blijde Inkomst van hertog Filips de Goede die plaats vond op 23 april 1458. Op die gedenkwaardige dag voerde een talrijke bezetting, ook op een 'toog' ofte 'stellagie', eveneens op de Poel opgericht een Lam-Gods-spel op dat zijns gelijke nog nooit gevonden had. Hoeft het gezegd dat het feest bijgewoond werd door de hertog, zijn schitterend gevolg en een keur van kerkelijke en burgerlijke overheden ?

De ontwerpers van plattegronden hebben er steeds een genoeg in gevonden hun gewrochten - bij wijze van merk - door een Maagd te laten patroneren. De gravuren van de hand van Jacq. Horenbault (1619), van A. Sanderus (1641) en van nog veel anderen leggen we terzijde om die waarvan Hendrik Hondius (1641) de auteur was, onder de loep te nemen.

We kozen Hondius' gravure, niet omdat de erop voorkomende leeuw zijn voorpoten op de knieën van de Maagd gelegd heeft, ook niet omdat deze met de linkerhand het wapenschild met de Gentse leeuw presenteert, doch wel wegens het vreemdsoortig vlaggetje dat Hondius haar meegegeven heeft. Op dat vlaggetje is namelijk een handschoen afgebeeld zilver op een grond van sabel. Dat handschoen-symbool ontmoetten we slechts heel zelden op onze wandeling : de reden dat we het stilzwijgend voorbijgingen. (3) Om het nu toch maar te berde te brengen. Haasten we ons te onderstrepen dat het symbool in kwestie helemaal niets te zien heeft met die bijna universeel geworden slogan, waarvan Keizer Karel de uitvinder heet te zijn : 'Je mettrais Paris dans mon Gand', waarbij de keizer zou gezinspeeld hebben op de uitgestrektheid van het 16de-eeuwse Gent. Integendeel danken we dat zinnebeeld aan een brokje slechts weinig bekende Gentse folklore. Of preciezer gezegd eigenaardige volksetymologie.

De door de folkloristische bril geziene Gentse geschiedenis begon met de verovering van onze gewesten door Julius Caesars legioenen en cohorten. Een paar eeuwen draaide de Romeinse molen gesmeerd. Tot op zekere onzalige dag talrijke benden barbaren de Romeinse grenzen aan flarden kwamen scheuren, het land overstromen, Gent belegeren, bestormen en feestelijk innemen. En, natuurlijk, de Latijn sprekende heren op de vlucht jagen. Die wilde barbaren nu heetten Vandalen alias Wandalen. Ze bouwden burchten, o.a. het fameus *Wandelaertkasteel* (aan de St.-Jansvest, de verlenging van de Ketelvest) en waren zo goed hun naam aan de stad

te geven : *Wanda*, dat in het Gents *Want* werd. De Gentenaars die reeds een woord *want* (handschoen zonder vingers = vuisthandschoen = in het Frans *gant*) kenden, vonden er niets beters op dan de *want* als symbool voor hun stad *Want* te kiezen. En klaar was Kees. Wil terloops noteren dat die *want-vlag* reeds in Artevelde's tijd heel goed bekend was, dus een flinke poos vóór Keizer Karel in 1540 met de Gentse stadsvesten deed wat de Wandalen zg. destijds zouden gedaan hebben. (4)

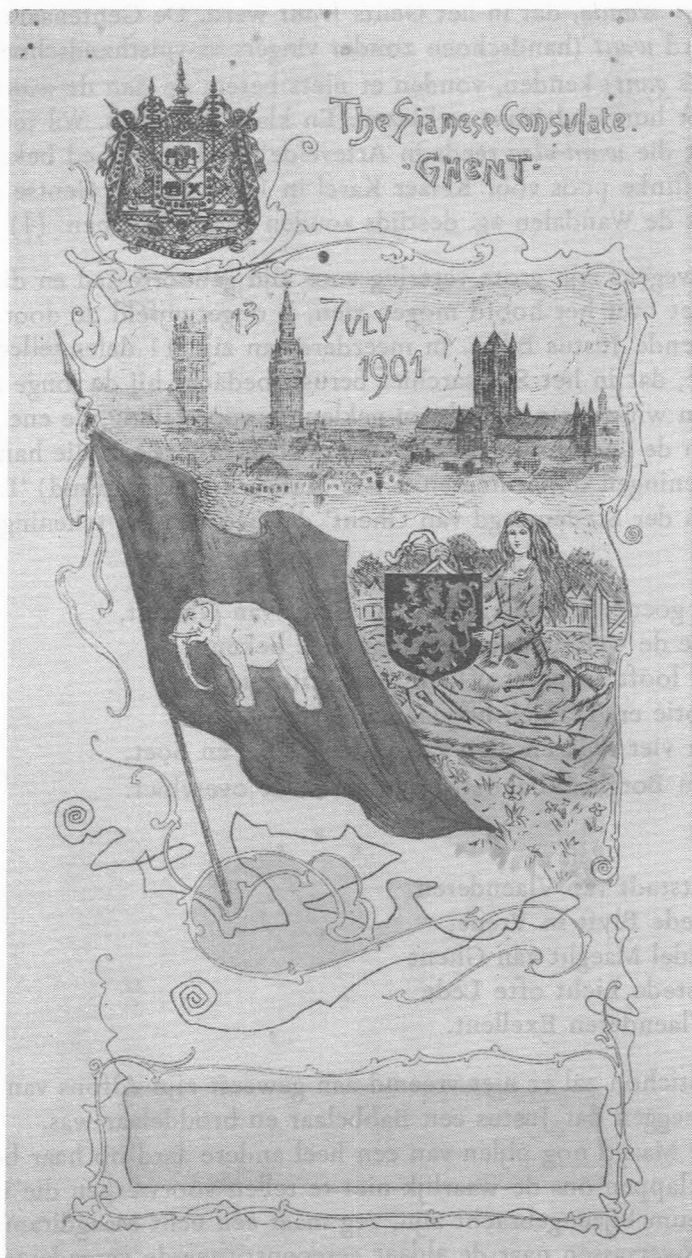
Wie we wegens zijn grote verering voor zijn geboortestad en dier Maagd stellig niet over het hoofd mogen zien, is ongetwijfeld de door ons allen zeer bekende Justus Billet. In meerdere van zijn 11 delen tellende Politie Bouc, dat in het Stadsarchief berust, bedacht hij de jonge dame met ofwel een wit-zwarte, ofwel een gekleurde voorstelling, de ene al onhandiger dan de andere uitgevoerd. Wat ons aanspoort aan die handschriftelijke tekeningen te herinneren is het (natuurlijk zelfgerijmd) 'Lofdicht ter Eeren der Stedemaegd van Ghent' dat een van die tekeningen commentarieert.

G hij goede, groote en schoone Stadt van Ghendt,
H eele de weirelt door befaemt ende bekendt,
E ick looft en pryst u lucht ende cituatie,
N egotie en Trafijck bequaeme Navigatie,
D oor vier rivieren diep van water Claere en Soet,
T ot u Borghers behoef, bringhen in de overvloet.

* * *

Hoofdstadt van Vlaenderen
Hiermede Blyft in Vrede,
Ghy Edel Maeght van Ghent
Hooftstede Licht ofte Lede
Van Vlaenderen Exellent.

Dit acrostichon zal er niet vreemd aan geweest zijn Alfons van Werveke te doen zeggen dat Justus een Babbelaar en broddelaar was. Dat onze Maagd nog pijlen van een heel andere aard op haar boog staan had, verklappen ons de waarlijk niet te tellen voorwerpen die in het Bijlokemuseum bijeengebracht zijn, zeg maar een echt Maagdirama. Ik zou u kunnen versassen naar de aldaar gereconstitueerde vergaderzaal van de gouverneurs van de Armenkamer waar we de dame op liefst 8 schilderijen gepenseeld zien : eenmaal op een doek van J. van Cleef en wel in het gezelschap van Keizer Karel, en 7 maal op taferelen (van de hand van G. le Plat) de Werken van Barmhartigheid in beeld brengend. Natuurlijk zoudt u eveneens die wapenstok van de koning der Moorkinderen

De M.V.G.I.H.T. was steeds een graag geziene verschijning op het geïllustreerd gedeelte van menige spijskaart. Hier de voorzijde van het menu van een banket aangeboden door de heer Konsul van Siam te Gent.

(uit 1600) (5) willen zien. In gedreven zilver uitgevoerd vormt de Maagd de bekroning van de stok : neergeknield omhelst ze de Gentse Leeuw ; 4 schildjes waarvan een met het Gents wapen versieren het ronde voetstuk van het beeldje ;

en die andere ceremoniestok van de 1ste deurwaarder van de Raad van Vlaanderen (17de eeuw) ;

en die beker waarin ze met haar tuin, haar S.P.Q.G.-vlag en haar zinspreuk Fides et Amor/Trauw en Liefde gegraveerd staat ;

en die zilveren schotel en dito lampetkan in 1681 door de Magistraat geschonken aan de Primus Jacobus Goethals ;

en dat eikenhouten aanwezigheidsbord van de Schepenen vander Keure (1ste helft 16de eeuw). In halfverheven beeldhouwwerk gesneden kunnen we de Maagd bewonderen, al is ze slechts geflankeerd door twee schilden, een met de Oostenrijkse dubbele Arend en een met de Vlaamse Leeuw ;

en dat gepolychromeerd, eertijds verguld, blazoën van de 'Aut scoemakere' (1539) : een weinig orthodoxe Maagd en de patroonheilige van de schoenlappers, St. Germain, houden het wapenschild van het gilde in evenwicht : van keel (rood) een zilveren (witte) leeuw, gekroond van goud (geel) en schuingebalkt van sinopel (groen). De wapenschilden met de Keizerlijke Arend, de Gentse en de Vlaamse Leeuw voltooien de ornamentiek van het merkwaardig eikenhouten beeldwerk ;

en de vele penningen ofte medailles die het zonder de M.V.G.I.H.T. blijkbaar niet kunnen stellen. Bepaald op te zoeken is de penning die geslagen werd ter herinnering van de inneming van Gent door Le Roi Soleil (1678) : op de beeldzijde het geharnast en gelauwerd borstbeeld van de koning ; op de keerzijde de M.V.G.I.H.T. met haar leeuw ; als achtergrond een trofee versierd met de Gentse vlag ; op de afsnee : Gandavo Capta. Ik stel me levendig voor dat onze Maagd daar luizig tegen haar zin zit te schitteren.

Om meer dan een reden bewaarden we 2 de Maagd toegewijde voorwerpen om er onze wandeling mee te besluiten : wegens hun vermaardheid, hun voornaamheid, hun kostbaarheid, en niet in het minst wegens de 'petite histoire' die hun populariteit nog deed verbreiden.

Vanzelfsprekend is hier sprake van het vaandel dat onder de naam van Krijgsstandaard of Standaard van de Gentse Militie in het Bijlokemuseum bewaard wordt.

'Op 4 juli 1814' noteert Stadsarchivaris Frans Hye-Schoutheer in zijn Dagaanteekening ofte Kronyke (6), 'ontdekte men in den bureau van den greffier ter Tresorye op 't Stadhuys, boven eene kasse eenen zeer ouden standaard. (...) Hy was onder eenen hoop registers en papieren. Dit monument, mogelyk één van ten tyde der onlusten onder het huys

Wie er soms zou aan twijfelen dat de Gentse Maagd wel als een historische werkelijkheid dient geclassificeerd te worden en niet als een oudheidkundig museumstuk hoeft maar eens te gaan aankloppen bij de Dekenij van de Kerfstok (Lange Violettestraat). Bij elke (feestelijke) gelegenheid wordt daar de Gentse Maagd ten tonele gevoerd. Getuige daarvan de afbeelding van dit tafereeltje. De haar vergezellende kleurrijk uitgedoste schildknappen doen voorzeker denken aan de geharnaste ridders geportretteerd op de hechtsels van de schalmeiers.

van Bourgogniën of onder den koning der Romeijnen en Keyzer Maximiliaen op het einde der jaren 1400 ; hij was redelyk wel geconserveerd.' Meer had de volksverbeelding niet nodig om van de ontdekte vlag een soort van talisman te maken die in de handen van historische personen een eerste-planrol te spelen had. Inderdaad heette het niet weldra dat de beruchte Creesers ze in hun opstand tegen Keizer Karel (1539) gezwaaid hadden ; dat de al even beruchte Geuzen hetzelfde gedaan hadden in hun strijd tegen Filips II (1577) ? En alsof ze zodoende nog niet genoeg gepresteerd had wilde men dat ze ook het vaandel van de dictator Jan van Hembyze zou geweest zijn (1579). Of ze eveneens gezwaaid heeft toen onze heftige jonker op 4 augustus 1584 op het Veerleplein onthoofd werd, vertelt de geschiedenis niet.

Tot 19 januari 1848 verbleef het krijgsvaandel in de Tresorye waar het ik weet niet hoelang gevegeteerd heeft. Op die gedenkwaardige dag werd het officieel toevertrouwd aan de 'Commissie tot instandhouding van Plaalgebouwen' die alstoen volop bezig was met de inrichting van een Museum voor Oudheden.

De standaard heeft de vorm van een rechthoekige driehoek waarvan de lange kathete 2,80 m bedraagt en de korte 1,15 m en die in twee punten uitloopt. Wat bij het aanblikken van het document direct opvalt is dat het portret van de Maagd geenszins beantwoordt aan dat van de talrijke Maagden met of zonder tuin waarmee we tot nog toe kennis maakten. Het meisje, dat een buisvormig kleed aangetrokken heeft en blootshoofds is, streelt de witte heraldische klimmende leeuw. Hij draagt een kroon met drie fleurons en een halsband zonder kruis en is rood getongd. Een eveneens witte hoofdletter G benadrukt de identiteit van de Maagd. De roetzwarte vlag is gegarneerd met groene franje.

De standaard is tweezijdig, waarmee bedoeld wordt dat tweemaal dezelfde voorstelling uitgevoerd werd, met dien verstande evenwel dat de achterzijde het spiegelbeeld vertoont van de voorzijde. Want er is een voorzijde aan onze vlag, namelijk die waarop de letter G *recht* staat en niet *omgekeerd* zoals die geschilderd is op de achterzijde. Daar de achterzijde van het vaandel de minst beschadigde (en meest herstelde) is, is het die welke men tot nog toe in het Museum tentoonstelde.

Dank zij een in de Stadsrekeningen voorkomende post en de erin meegedeelde afmetingen, is Alfons van Werveke (7) erin geslaagd de auteur van het kunstwerk op het spoor te komen : Agneesen vanden Bossche, dezelfde Agnes die omtrent dezelfde tijd meewerkte aan de bouw van het oudste gedeelte van het Stadhuis, met name de 'camere daer de Schepenen vander Keure in dinght' (tegenwoordig de Arsenaalzaal).

Voor beide zalen ontwierp ze de 'patronen' voor het beeldhouwwerk. Ziehier wat de Stadsrekeningen 1481 - 1482 f° 400^v betreffende de

makelij van enkele vaandels noteren : 'Item gecocht jeghen Janne de Wilde meersnier 16 ellen fyn toolen (lijnwaad) coste 7 groten d'elle, een vierendeel ende een alve onche blaeus garens coste 6 gr. Item 6 onchen groene zyden fringen te 20 gr. d'onche ende 10 ellen groene zaerckene (sergen = wollen) fringen te 2 gr. d'elle daer eenen standaert lanc 7 ellen eenen corten standaert lanc 4 ellen ende 2 pingioenen af ghemaect waren comt tsamen 21 s. 6d. gr. Item joncvrauwe *Agneesen vanden Bossche* schiltstrigge vanden voorseiden tweën standaerden te weercken van schilderïen metter maecht van Ghend ende van twee pingioenen.'

In hetzelfde jaar (1482) dat Agneete vanden Bossche haar Maagd schilderde op de Standaard van de Gentse Militie ciseleerde de goudsmid De Bont vier identieke juwelen waarvan de meeste onderdelen na vol-eindiging verguld werden. U hebt het zeker reeds door dat ik de zg. *hechtsels* van de schalmeiers der Stad Gent aan het bespreken ben. Die dingen noemt men bij voorkeur borstplaten of kentekens, in het Frans *affiques*, *affiches*, *plaques* of *insignes*, maar oorspronkelijk droegen ze de naam van *ecksels* of *exelen* (met de klemtoon op *ex*), en schreef men nu eens *hecsels* of *hecksels*, *hexxsels* of *hechtselen* (met klemtoon op *hecht*), dan eens *hexkensels* of *haexkens*.

Die *haexkens* waren kostbare metalen sieraden die gebruikt werden om de kledij op te smukken en op de dragers ervan een stempel van voor-naamheid te drukken.

Dat ze - althans aanvankelijk - op het kledingstuk vastgehecht werden door middel van een *haak* wordt maar al te duidelijk door enkele van de talrijke synoniemen aan het licht gebracht. Minder gebezigd waren de namen 'teecken' en 'schyven' die toch meer dan eens voorkwamen. Over *exelen* hadden we het trouwens reeds toen we aanstipten dat de Magistraat er een in 1591-92 deed vervaardigen bestemd voor de Koning der Moorkinderen. Onder de andere stadsbeambten die met *exelen* te maken hadden, waren daar beslist de stadstrompetters en zoals gezegd de *pijpers*, alias *schalmeiers*, alias *menestruels*.

Wat deze *schalmeiers* betreft dient vermeld dat hun speeltuig, de *schalmei*, bestond uit een houten buis voorzien van gaten en kleppen, van een dun mondstuk en een wijd paviljoen. Het woord zelf is niet verwant aan het Franse *châlumeau* ; misschien wel aan dat andere, nu verouderde woord 'chalemie'. Zeker hebben ze een Hebreeuwse oorsprong : *châlîl*. Omstreeks 1650 ruimde de *schalmei* de plaats voor de *hobo* of *hautbois*, eveneens een houten instrument.

Doch laat ons liever naar onze bijna 500 jaar oude zo beroemde als beruchte juwelen terugkeren, die allerzeldzaamste kleinodiën welke ons

door menig buitenlands museum en verzamelaar benijd worden.

Twee posten uit de Stadsrekeningen 1481-82, f° 388^v en 1482-83, f° 130^v spreken erover : 'cornelis de bonte goudsmet ter causen van 4 zilveren vergulde exelen by hem ghemaect ter stede behouf omme die te orbueren (versieren ?) den menestruels ende (ofte) pypen van deser stede' waarvoor 20 ponden gr. betaald werd alhoewel de dingen nog niet gefatsoeneerd waren. Tevens vernemen we dat hij in plaats van stukken te leveren van een gewicht van acht 'maerc' zoals 'by de wettelycke copie' overeengekomen was, met exelen voor de dag kwam die 'woughen XII maerc vier onchen troysch, dats vier maerc vier onchen meer dan voorwaerde was. (8)

In 1535-36 kregen de vier schalmeiers twee collega's. Uiteraard zonder dezen een speeltuig te geven. Pas in 1551 belastte de Magistraat een andere goudsmid, Jan de wees of du wees, met de vervaardiging van 'twee zilveren hecsels of teeckenen voor de scalmeyers die gheen hecsel en hadden'. (9)

Konden de hechtsels van Jan de toets doorstaan van De Bonts meesterstukken ? Zeer zeker niet, alleszins dat ene niet dat bewaard gebleven is, want een der heren schalmeiers verloor in 1589-90 zo maar het zijne. De stad liet er geen gras over groeien en bestelde stante pede bij Adriaen van Hulthem nog maar een paar borstschilden. Helaas overleed deze goudsmid zonder de opdracht ten uitvoer te hebben gebracht.

Wat precies van die bestelling terechtgekomen is, is met geen schijn van zekerheid uit de doeken te doen. Er zijn twee mogelijkheden : ofwel leverde Adriaens weduwe slechts één enkel juweel af (dat dan nog door iemand anders - Pieter Vrancke - afgemaakt was) ; ofwel leverde zij er toch twee af, maar in dat geval zal dezelfde Vrancke er de enige auteur van geweest zijn. Zoals u kunt merken geen al te doorzichtige geschiedenis.

Maar daarmee was de kous nog niet af, want dat verondersteld Van Hulthem-Vrancke-exemplaar is wanneer weet niemand, spoorloos verdwenen. Zodat uiteindelijk 6 exelen de tijd mogen trotseren hebben : de 4 van De Bont, een van De Wees en een van Van Hulthem. (10)

Voor De Bonts kunstwerken maakte 'melcior vanden abeele vier custoden omme de hecsels van de pipers vanden torre deser stede toebehoorende'. Driekwart eeuw geleden berustten deze dozen, scheden of foederalen, versierd met de 'portraiture' van de Maagd, gepatenteerde meesterstukken van leerdrijverskunst nog in het Stadhuis. Tegenwoordig worden twee ervan tentoongesteld in het Bijlokemuseum. (11)

In verband met de exelen-historie wordt de Maagd voor het eerst vermeld in een soort van verslag dat een jaar na de vervaardiging van de laatste hechtsels ingeboekt werd ; 'Noch zes zelveren vergulden hecx-

sels binnen verchiert mette *Maecht van Ghendt* ende anderssins behou-
vende om de zes scalmeyers deser stede tzamen weghende zeventhien
maercq zes onchen acht ynghelschen.' (12)

De Maagd zit niet *in* haar tuin, maar *op* een gotische zetel geplaatst onder een schitterend cirkelvormig baldakijn. Nog nooit zagen we ze getooid met zo'n weelderige haarbos. De leeuw heeft zijn voorpoten en zijn kop op haar knieën neergevlid. In hoog reliëf uitgevoerde geharnaste ridders hebben haar in een beschermende beweging in hun midden genomen. Alle twee houden ze met de ene hand het fluwelen gordijn open en steunen met de ander hand op een breed zwaard. Het onderste gedeelte van de amandelvormige compositie vertoont het in niëllo uitgevoerd Gents wapenschild (zilveren Leeuw op zwart veld) dat door twee neergehurkte leeuwen wordt gehouden. Een dubbele vijflobbige lijst bestaande uit een met zilverdraad omwonden band en een bredere streng van doorgesneden dikke knoestige ineengevlochten (wijngaard ?) twijgen omgeeft het 19 cm hoge en 13 cm brede meesterstuk. Alle hechtsels zijn gestempeld met De Bonts merkteken : een stukje heraldisch hermelijnbont en een gotische helm. Op andere tijdstippen gebruikte hij een ander merkteken : een gotische hoofdletter C (van Cornelis) in wier binnenste het stukje bont. Dit merk komt namelijk voor op de oudste der 14 koperen platen van de nering der goud- en zilversmeden van Gent.

Cornelis de Bont of de Bonte, zoon van Martin, werd geboren te Breda tussen 1440 en 1446. Deze stad verliet hij een weinig vóór 1470 om zich te Gent te vestigen, namelijk aan de Lange Munt waar hij zijn woning had 'In Ingelborch', een groot atelier en een kleine winkel. Na zijn dood zal het complex betrokken worden door de uit Breda herkomstige Claeys van Hulthem, een familielid van De Bont en waarschijnlijk de grootvader van de reeds genoemde Adriaen.

Het duurde niet lang of Cornelis verwierf het meesterschap (17 januari 1472 n.s.), werd hij aangesteld als waardeerder (1481) en maakte hij deel uit van de eed, een bevoegdheid waaraan hij evenwel spoedig moest verzaken om de waardigheid van deken te vervullen. Met korte tussenpozen werd hij achtmaal met die waardigheid bekleed (1487 - 1501), een omstandigheid die in het gildewezen slechts zelden voorkwam. Niet alleen landgenoten, ook vreemde gezellen (Fransen, Schotten) bekwaamden zich bij hem in de edelsmeedkunst. Hij zelf was de titelvoerende hofjuwelier van Maria van Bourgondië en Maximiliaan van Oostenrijk, voor wie hij talrijke zegels en tegenzegels graveerde (1477 - 1481) en van Filips de Schone. Ook onder de kerkelijke hoogwaardigheidsbekleders en krijgsgilden telde hij trouwe klanten. Hij overleed op 20 januari 1512 (n.s.). (13)

Het verschil tussen de De Bont-hechtsels en hun twee imitaties is niet

zozeer gelegen in hun gewichtsverschil (780 g - 674 g = 106 g) maar in hun ongelijke kunstwaarde. Het is inderdaad niet van vandaag dat de uitzonderlijke waarde van dat half dozijn juwelen vooral dan van de De Bontse - zowel door de buitenlandse als door de binnenlandse kunstwereld ten volle erkend en onderschreven werd.

Een eerder banaal voorval, dat dreigde uit te draaien op een fameus schandaal, diende waarachtig niet hoeven te gebeuren om de waarheid van die wetenschap te bewijzen.

Omstreeks 1870 evalueerde men een exele op 100 000 F (gelijk aan hoeveel huidige frankskens ?) zonder dat er iemand een ogenblik aan dacht om het even welke van de exelen aan de man te brengen.

In 1896 zouden sommigen daar enigszins anders over denken want toen La Flandre Libérale in haar nummer van 8 februari van dat jaar meedeelde dat 'Un riche amateur (die volgens de roep een Rothschild zou zijn) a fait offrir à l'Administration Communale la somme de 800 000 F pour l'achat de 2 plaques ciselées au 15e siècle par l'orfèvre gantois De Bont' scheen iedereen niet geneigd de 'amateur' vierkant wandelen te zenden. Zelfs het College van Burgemeester en Schepenen zou alras laten merken dat niet al zijn leden zinnens waren negatief te antwoorden op de in het verschiet opdagende koehandel. In de Gemeenteraadszitting van 10 februari was Lacquet de eerste om te eisen dat het College klare wijn zou schenken aangaande een kwestie die op het punt stond een kwalijke geur te verspreiden. "Certains membres du Collège à ce qu'on nous dit pourraient se résoudre à la vente mais à condition que le prix soit porté à 1.000.000 F et que cette somme serait employée à des oeuvres historiques et archéologiques." Een lezer van Le Bien Public stelde voor het geld te besteden aan het wegbreken van de aan de St.-Niklaaskerk geplakte huizen om daarna de kerk te herstellen (ook weeral iets dat met "gezond" geld zou gebeuren).

Op 15 februari brachten de kranten het grote nieuws : Een oudheidkundige (natuurlijk) uit Brussel bezocht op woensdag 12 februari het Oudheidkundig Museum. In plaats van 800.000 F zou hij ervoor te vinden zijn het bedrag te verdubbelen !

Zoals dat in dergelijke gevallen meestal gebeurt kwam de eerste (tevens spontane) reactie niet uit de officiële hoek maar van de publieke opinie. Stante pede vergaderde de Kunst- en Letterkring om een motie op te stellen en in het Stadhuis neer te leggen : De stukken mogen in geen enkel geval, ook niet voor 1.600.000 F, verkocht worden. Een afvaardiging werd door de (nieuwbakken) Burgemeester (E. Braun) ontvangen. Uit diens mond moest ze vernemen dat het aangeboden bedrag een mooie som was, waarmee heel wat schoon en nuttig werk zou kunnen verricht worden (inderdaad zou dezelfde burgemeester kort daarop zeer nuttige

werken doen uitvoeren, doch gelukkig met heel wat "properder" geldmiddelen).

Hermann van Duyse, de ijverige, enthousiaste en gewetensvolle conservator van het Museum (Lange Steenstraat), waar de hechtsels bewaard werden, zei niets maar nam - ge kont nooit weten ! - de zes Gentse Maagden mee naar huis om ze daar veiligheidshalve in zijn brandkast te stoppen.

De nog jonge Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde liet zich al evenmin onbetuigd. Vernomen hebbend dat in het College een meerderheid gevonden was om toch 2 exelen te verkopen - enige voorwaarde : niet de koper maar het College zou de exemplaren uitkiezen (misschien de niet-De Bontse ?) - besloot men de Gemeenteraad een petitie aan te bieden. Zeer terecht wees men erop dat "Les objets en question font partie intégrale du patrimoine de la ville. Par un oubli du législateur la vente des objets constituant les musées, collections et bibliothèques d'une valeur considérable, alors que la vente immobilière d'une importance minime sont sujettes à autorisation. La Société prie le Conseil Communal de repousser les offres faites et proteste contre les propositions d'achat qu'elle considère comme profondément humiliantes pour l'honneur de la vieille cité de Gand." Een wekstem waaraan H. van Duyse meende te moeten toevoegen : "Tant de drames se sont déroulés à Gand depuis 1480 : Charles Quint, Philippe II, le duc d'Albe, la Terreur, Napoléon ont mis la main sur Gand comme sur une proie et cependant ces objets sont restés intacts à l'Hôtel de Ville. Et c'est dans un moment de paix" onderstreepte van Duyse, "qu'on viendrait enlever ces bijoux et les jeter dans l'escarcelle d'un spéculateur heureux."

Dank zij de onwankelbare standvastigheid van een handvol minnaars van Gent en zijn aangeërfd goed moesten rijke "amateur", geïnteresseerde oudheidkundige en een stel kortzichtigen bakzeilhalen en toezien hoe Hermann triomfantelijk de geredde Maagden naar hun tehuis overbracht.

M. VAN WESEMAEL

NOTEN

1. P. Bernardus de Jonghe, Ghendtsche Geschiedenissen, Tot Ghendt, 1752, I, blz. 326 e.v. .
2. Beschryvinghe van het ghene dat vertoocht wierdt ter inwomste van d'Excellentie des Princen van Oraengien binnen der stede van Ghendt, uitgegeven door de Maetschappij der Vlaemsche Bibliophilen, 2de serie, werken voor de leden alleen bestemd, Gent, 1852.
3. Het maakt deel uit van het zg. Volksblazen van Gent, dat afgebeeld werd in

G.T., jg. 1, vóór blz. 49.

4. H. Nowé, *Le Gant de la Ville de Gand*, Belg. Tijdschr. v. Oudheidk. en Kunstgesch., XVI, 1946, blz. 149.
5. Aanvankelijk waren de Moorkinderen of *Moorknechten* (denk aan Kraankinderen, Prinsenkinderen) met hun zessen, later met hun vieren; bij hun afschaffing in 1794 met hun tweeën. Ze verrichtten politiediensten. Hun aanvoerder heette koning. Bij elke officiële gebeurtenis: ommegang, begrafenis van personaliteiten, strafuitvoeringen, was hij het die de stoet opende. De ceremonie- of wapenstok was niet zijn eerste waardigheidsteken, op de borst droeg hij bovendien een "zilveren verghult hecsele" (zie verder) "ofte teecken verchiert met vier perlen ende vyf roode steentkens."
6. Naderhand door De Laval overgeschreven in zijn "Gentsche Kronycke". Beide handschriften in de U.B.: G 10982 en 10982 $\frac{1}{2}$.
7. Gepubliceerd door F. De Vigne in "Belgisch Museum III, blz. 377 en aangehaald door A. van Werveke, *Een Werk van de Gentsche Schilderes Agnes vanden Bossche*, in het Museum van Oudheidkunde der Stad Gent, in "Bulletin v.d. Maatsch. v. Gesch. en Oudhk., 1908, blz. 245 e.v.; met afb. van de voorzijde van de standaard; een afb. van de achterzijde, getekend door A. Heins, illustreert het art. "Etendard Militaire du XVe Siècle" door H. van Duyse, in "I.A.G." van 2 sept. 1897, in "André De Potter, *Guide illustré du Vieux Gand*", Tielt, 1975.
8. De maerc was de helft van een pond en de onche (ons) het achtste van de maerc. Wetende dat de maerc ongeveer 250 g woog en de onche 30 g, moet elk der hechtsels
$$\frac{12 \text{ ma}}{4} + \frac{4 \text{ on}}{4} = 3 \text{ ma} + 1 \text{ on}$$
 of
$$(250 \text{ g} \times 3) + (30 \text{ g} \times 1) = 790 \text{ g}$$
gewogen hebben of nog wegen. H. van Duyse die nochtans in de gelegenheid geweest is de hechtsels te wegen vergenoegt er zich mee als gewicht "2 marcs de Troye" op te geven, zich steunend op de niet uitgevoerde overeenkomst met De Bont.
Zie "Insignes des Messagers de la Keure de Gand, appelés Ménétriers du Beffroi" in "I.A.G. van 22 févr. 1897.
9. A. van Werveke, a.w.
10. Herhaaldelijk reproduceerde men een van De Bonts meesterstukken, met name in "Messenger des Sciences historiques", Gand, 1846; in "I.A.G." van 22-2-1897 en van 15-10-1905; in "Marc van Vaernewyck, Mémoires d'un Patricien Gantois sur les Troubles Religieux en Flandre" uitgegeven door H. van Duyse, deel I, blz. 393, Gand, 1905; in "A. De Schryver, *Het Museum van de Bijloke te Gent*" (gekleurd); in "De gouden Eeuw der grote Steden; Tentoonstelling in de St.-Petersabdij", 1958, plaat XXVIII; in "Gent, 1000 Jaar Kunst en Cultuur", II, afb. 63 (gekleurd); in "André De Potter, *Guide illustré du Vieux Gand*", Tielt, 1975. Is het nodig erop te wijzen dat onze bloedeigen G.T. dezelfde afbeelding uitkoos om blad en lidkaart te "merken"?
11. Een afbeelding van een foedraal vindt u in "Marc v. Vaernewyck" a.w.
12. Het gewicht van de twee niet-De Bontse exelen bedraagt dus
$$17 \text{ ma} \ 6 \text{ on} \ 8 \text{ yng} - 12 \text{ ma} \ 4 \text{ on} = 5 \text{ ma} \ 2 \text{ on} \ 8 \text{ yng}.$$

Een exemplaar zal dus gewogen hebben (of weegt nog) :
5 ma 2 on 8 yng : 2 = 2 ma 5 on 4 yng =
500 g + 150 g + 24 g = 674 g. Wetende dat $1 \text{ yng} = \frac{1}{20} \text{ on}$.

13. V. Vander Haeghen, *Enquête sur la vie et les oeuvres de Corneille De Bont, orfèvre de Charles le Téméraire et de Marie de Bourgogne*, in "Annales du XXIe Congrès de la Fédération archéologique et historique de Belgique", Liège, 1909.

DE SCHUTTERSFEESTEN VAN HET SINT-JORISGILD IN 1752

In een vorige bijdrage hebben we verteld over de moeilijkheden van het Sint-Jorisgild in de eerste helft van de achttiende eeuw. In 1740 besteeg Maria Theresia de troon en kort daarop brak een nieuwe oorlog uit tussen Oostenrijk en Frankrijk. In juli 1745 werd Gent ingenomen door de Franse troepen en op 25 juli 1745 deed Lodewijk XV zijn intrede te Gent. Hij verbleef er bij bisschop Maximiliaan van der Noot, begaf zich naar Brugge langs het kanaal, kwam terug naar Gent en verliet onze stad op 3 augustus. De bezetting duurde vier jaar en ging gepaard met zware belastingen, opeisingen, enz. Eindelijk op 18 oktober 1748 werd de vrede van Aken gesloten en op 28 januari 1749 verlieten de Franse legers ons land. Op 3 februari waren de Oostenrijkse troepen te Gent en op 17 mei deed Karel van Lotharingen zijn intrede.

Reeds in 1749 werd door het Sint-Jorisgild opnieuw een prijsschietsing ingericht. Op 15 september 1750 had weer een prijsschietsing plaats. De proost van het Sint-Jorisgild, die in 1749 een prijs had geschoten, nam weer aan de schietsing deel en werd hiervoor door de officiaal van het bisdom vervolgd. De Sint-Jorisgilde wendde zich tot Karel van Lotharingen en wees er op, dat vroeger de geestelijke proosten zo wel te Gent als in andere steden, altijd aan de schuttersfeesten hadden deel genomen. Karel van Lotharingen nam daarop een besluit, waarbij aan de gildeproosten toelating werd verleend om zo als in het verleden, naar de prijzen te schieten.

Karel van Lotharingen, die op 21 mei 1749 lid was geworden van het Sint-Jorisgild, loofde in 1752 drie zilveren prijzen onder zijn medegezellen uit voor een schietsing op 12 juni 1752. Het Sint-Jorisgild voelde zich verplicht een luisterrijk feest in te richten. Het gildehof werd versierd met een triomfboog. Een kleurrijke stoet trok naar de Kouter : vooraan het geschut van de gilde getrokken door een groep slaven, waarachter de boogspanners en de pijlrapers opstapten gevolgd door de trompetters en de timbaliers van de stad. Nu kwam de Faam met de traditionele trompet, waarachter een standaard met het opschrift :

SOLEMNE BLYDTSCHAP *S. 16*

E N

KORTE BESCHRYVINGE
DER TWEE
UYTMUNTENDE
VREUGDE-BEDRYVEN

Verricht door het oudt en Souverain Hoof-Gilde
van den Edelen Ridder

S.^T J O R I S
BINNEN DE STADT GHENDT,

Het eerste den 12. Juny 1752.

Ter oorsaecke van dry Koninglycke Prysen, bestaende in ses extra schoone gevrochte stucken Silver-werck, de welke Syne Koninglycke Hoogheyt den HERTOG CAREL ALEXANDER VAN LORREYNEN ENDE VAN BAAR, Ridder van het Doorluchtig Orden van het Gulde Vlies, Maerschalck van de Legers van het H. Roomsche Ryck, ende van die van Haere Majesteit de KEYSERINNE KONINGINNE VAN HONGARIEN ENDE BOHEMEN &c. Gouverneur ende Capiteyn Generael der Nederlanden &c. &c. heeft gejoint aen de geseyde Confrerie, naer de selve vereert te hebben den 21. Meye 1749. met syn Koninglyck Handteeken, volgens het exempelen van syne Glorieuse Voorfaeten.

Het tweede den 10. en 11. September 1752.

Ter oorsaecke van Syne Koninglycke Inkomste om te Schieten met den Staelen Boge, met de Confraters naer eenen Vogel van Eere; als-wanneer de Studenten van de Eerw. Paters Augustynen vertoonden eene CAVALCADE.

Tot GHENDT, by de Weduwe PETRUS DE GOESIN en SOON,
Drucker van Haere Majesteit.

De Fame die blaest uyt de gaven hoog verheven,
Die aen het Gilde zyn van Carolus gegeven;
Sa Borgers, maer Confreers gy-lieden principael,
Voor die mildaedigheyt zyt dankbaer menigmael.

Op andere jaerschriften kon men lezen :

Wy wenschen ieverig dat leve Carolus Alexander.
Segt lof aen Carolus.
Carolus is te bedanken om syne gaeven.
Singt d'hooge gaeven van Carolus.

Al deze jaerschriften waren in het Latijn opgesteld en bevatten het jaartal.

Een tweetal voorbeelden :

CaroLo MoDeratorI sInCero (M D C C L I I = 1752)

gratIae CatoLo DICenDa e ob Dona (D D D C C L I I = 1752)

Op de eerste triomfwagen, bespannen met vier paarden, zaten "eenige Maegdekens rykelyck versiert, draegende den eersten Koninklyken Prys"; op ieder paard zat een engel, verbeeldend door zinnebeelden de deugden van de prins : voorzichtigheid, rechtvaardigheid, rechtmatigheid, kloekmoedigheid. Ook de tweede en de derde wagen, "op welke eenige welversierde Maegden vertoonden den tweeden en den derden Prys", zag men talrijke engelen met opschriften en zinnebeelden.

"Naer dese Triumph-wagens volgden voor eerst den Koning, Proost, Heuver-Deken, Deken, Proviseerders, ende andere Confreers van het Gilde van den H. SEBASTIAEN; daer naer die van het Gilde van den H. MICHIEL; en de Cortege wiert gesloten door het oudt en Souverain Hooft-Gilde van den Edelen Ridder St. JORIS met den Koning, Proost, Heuver-Deken, Deken, Proviseerders, ende de andere Confreers, nemende hunnen weg (tusschen een Detachment Grenadiers onder de wapenen) langs den Santberg, de Vrydagmerkt, de Lange-munte, de Koorn-merkt, de Veltstraete en de Sonnestraete, tot dat sy quamen op den Kauter, alwaer hunne groote Peirsse was oppgericht met de dry Vogels; recht over dese Peirsse was gestelt eenen Theater, op het bovenste van den selven praelden de Waepenen van S.K.H. ende daer onder waeren twee Seraphinen, houdende dit volgende Jaerschrift.

VoX oMnIbUs Una : VIVE DUX Confrater
& proteCtor.

't Is ieders roep : dat leve den Hertog Confrere
ende voorstaender.

In het midden van desen Theater was geplaatst een uytmuntende Gehemelte van roodt damast met goude galonnen, onder het welke praelde het Portrait van S. K. H. konstig geschildert; men las onder

dit Portrait de volgende Verssen.
*Siet gy dien Prince wel tusschen syn Wapens leven,
De deugden des gemoets kan geen Pinceel ons geven."*

De Sint-Antoniusgilde stapte niet op en wel omdat, na de afschaffing van de vier gilden in 1703, de Sint-Antoniusgilde eerst einde 1752 opnieuw werd opgericht. (zie Ghendtsche Tydinghen, derde jg. blz. 165). Het schuttersfeest eindigde rond zeven uur 's avonds. De stoet trok terug naar het Sint-Jorishof en onderweg werd aan de prijswinnaars de erewijn aangeboden.

"Den selven avondt wierden er vele Vreugde-vieren en Vier-werken aangesteken, soo voor het Hof van St. JORIS, als voor de huysen van de gone, die het geluck gehad hadden van de Vogels af-teschieten; en vele inwoonders, soo Confreers, als andere, deden hunnen iever uytschynen in het verlichten van hunne juysen."

's Anderendaags volgde natuurlijk een prachtig banket.

"De Tafel wiert prachtig opgedischt met veel delicatessen; maer ieder was boven al verwondert over het Banket, seer konstig uytgewerckt, bestaende in dry hoofdstucken, van de welke het middelste verbeelde S. K. H., aenwysende de dry Koninglyke Prysens, ende de dry Prys-vogels, door de welke dit Koninglyck Present gewonnen moest worden; voor S. K. H. stont eerbiediglyck den Koning van dit Hoofd-Gilde ende andere Gedeputeerde, om S.K.H. te bedanken van dese Koninglyke Gifte; 't welck bediedt wiert door de volgende Verssen, die den Koning in de handt hieldt.

*g'Hebt grooten Prins vereert het Gilde met dees Prysens,
Waer voor wy u voortaan meer zullen eer' bewysen.*

De andere twee zydt-stucken verbeelden den Ridder St. JORIS, het Musieck, en de Deugden van S. K. H., met Spreuken en Zinnebeelden, betreckinge hebbende op de Feeste."

Het feest was prachtig geslaagd. Het bestuur van het Sint-Jorisgild wens- te zijn dank te betuigen aan Karel van Lotharingen. Een delegatie ging naar Brussel om de prins een prachtige kruisboog aan te bieden en tevens om hem uit te nodigen om op 10 september de prijsvogel te komen schieten. Karel van Lotharingen, die een gemoedelijk man was (zie : Pirenne, deel III) aanvaardde natuurlijk de uitnodiging. Op zaterdag 9 september deed Karel van Lotharingen zijn intrede te Gent.

"... tusschen het losbranden van het kanon der geseyde Stadt, ende toejeugingen der Gemeente, heeft hy sig begeven naer d'Abdy van St. Pieters, verselt zynde van aen de Keyserpoorte by maniere van

Cavalcade door de besonderste Supposten van de Vrye Neiringe der Vleesch-houwers, kostelyck uytgedost, en gekleedt in het Groen : 't Is aen den inganck van de selve Abdye, alwaer den Koning, ende den Eedt van het Hoofd-Gilde van St. JORIS, gelyckformig gekleedt in het Roodt, naer dat S. K. H. hadde Gecomplimenteert geweest door de Gedeputeerde der Vergaderinge van de Staten van Vlaenderen, ende door het Magistraet der Stadt, d'Eere hadden van Hem insgelycks te Complimenteren, met alle teekens van Eerbiedigheyt en Groot-achtinge."

Op zondag 10 september "dag vastgesteld om des Feeste plechtelyck te verrichten, en dat de Historien van Vlaenderen niet zullen nalaeten van overtstellen aen de nakomelingen" nam Karel van Lotharingen het middagmaal in de abdij, waarna een luisterrijke cavalcade voor de hertog defileerde. De stoet was ingericht door de studenten van het college van de Augustijnen. De cavalcade was samengesteld zoals de optocht van 12 juni, maar aangevuld met een aantal voorstellingen. Na een Sint-Joris vechtende met de draak om een christen maagd uit de handen der heidenen te verlossen, volgden de graven en de gravinnen van Vlaenderen, die de Sint-Jorisgilde vroeger hadden beschermd.

1. Karel de Stoute
2. Keizer Maximiliaan
3. Filips de Schone

Vier ridders van zijn gevolg droegen de volgende verzen :

De eerste :

Dees Graef en synen Soon syn ons twee schoone lichten,

De tweede :

Voor welk, als voor de Sonn', al ander glans moet swichten.

De derde :

Siet desen heeft by ons des Koninckx Eer behaelt,

De vierde :

Door hem en synen Soon, ons Gilde zegenpraelt.

4. Keizer Karel.

Hier kwamen de volgende verzen :

Hadd' Mars geweygert oyt te zijn den Oorlogs-Godt,

In sijn tydt Carel was bequaem tot 't selve lot.

Hoe groot dat is geweest dien Heldt van't Duytsche Rijk,

Weet heel Europa wel, en and're van gelyk.

Soo verre met haer licht de Sonne boven gaet,

Hy boven Koningen, en boven Keysers staet.

Laet Creta, Jupiter, Latona d'haere loven;

Maer wy Ghendt, CAROLUS, hy gaet hun verr' te boven.

Aan de geschiedenis van de Gentse stropdragers werd natuurlijk niet herinnerd.

5. Keizer Ferdinand van Oostenrijk.
6. Filips II.
7. Karel van Lotharingen.
8. Filips, hertog van Aremborg.
9. Jacques, graaf van Luxemburg, vier maal koning van de gilde.
10. Lamoral, graaf van Egmont.

Hierop volgden enkele triomfwagens, waarop de koninginnen en de prinsessen, die de gilde hadden gesteund, "want buyten dat sy zyn geweest van de roemweerdigste Litmaeten, hebben het menigmael vereert met hunnen Koninglyke Tegenwoordigheyt in de oeffeninge van den Cruysboge en het Schieten met de Confreers naer de Vogels van Eere".

1. Christina, koningin van Zweden.
2. Elisabeth, koningin van Denemarken.
3. Maria van Hongarije.
4. Margareta, hertogin van Parma.

Op de volgende wagen kwamen Albrecht en Isabella

Siet Nederlanders hier, siet Borgers 't Edel Paer.

't Neerlandt onder dees twee hadd' menig gulde Jaer.

Singt, Mede-broeders, singt voor eeuwig hunnen lof.

Dees geven ons Confreers tot glori' d'hoogste stof.

Op deze wagen was de kruisboog, waarmede prinses Isabella in 1618 te Gent geschoten had, tentoongesteld.

Nu kwam de "MAEGT VAN GHENDT, geseten in *haeren Thuyn*, bespannen, en voorts-getrocken door twee Leeuwen; op haeren schoot ruste eenen anderen Leeuw : en men las in het beluyck de volgende Jaerschriften.

Van den eenen kant.

ganDa CoLe PrInCipeM.

Ghendt viert den Prince.

Van den anderen.

prInCeps CoLIit ganDaM.

Den Prince viert Ghendt."

Op de laatste triomfwagen werden keizerin Maria Theresia en haar ge-
maal uitgebeeld. Onder de talrijke verzen kon men lezen

"s' Is pallas naer 't gemoedt, een Juno in haer pracht,

Naer 't lichaem is sy weert dat men haer Venus acht."

Onze paters Augustijnen hadden dus ook oog voor vrouwelijke schoonheid. De stoet werd gesloten door de drie gilden van Gent. Nadat de ca-

valcade Karel van Lotharingen was voorbij getrokken, vergezelde hij de stoet naar de Kouter.

De Kouter was prachtig versierd. De Sint-Sebastiaansgilde had een triomfboog opgericht voor haar hof. Op de Kouter stond een prachtig verhoog bekleed met rood fluweel en gouden galons. Een adellijke jonkvrouw, Anna-Carolina baronnes della Faille, gekleed als amazone en in het uniform van de gilde bood aan de landvoogd de pijl aan om het erschot te geven. "Onder het luyden van de Triumph-klocken, het spelen van den Beyaert en het losbranden van het groot geschut van 't Hooft-Gilde, tusschen het geschal van Ketel-trommels en Trompetten," schoot Karel van Lotharingen naar de vogel, terwijl de omstaanders riepen "De Gentenaers hier naer, Prins Carel, voor altyt, Die zullen roemen, dat gy hunnen Koning zyt". Het zal vermoedelijk niet dank zij zijn behendigheid, maar wel door een schikking genomen door het Sint-Jorisgild zijn, dat de hertog de koningsvogel afschoot. Trouwens reeds voor de schieting was een gedicht te lezen, dat de heuglijke gebeurtenis bezong. De eer van de landvoogd keerde immers terug naar de gilde. De aftredende koning hing de hertog het halssieraad om en in stoet trok men terug naar het gildehuis. In de kapel werd het Te Deum gezongen, waarna de genodigden zich begaven naar de schouwburg op de Kouter waar de adel van Gent een toneelspel opvoerde. 's Avonds was er een groot feestmaal in het Sint-Jorishof.

"Het Banket, dat gemaect was van wit suyker, verbeelde in het midden, de Gehoorsaemheyt, de Eerbiedigheyt, en de Erkentnisse dat het Hooft-Gilde van St. JORIS toedraegt aen het Doorluchtigste HUYS VAN OOSTENRYCK, en aen S.K.H.

Op het opperste van dit Stuck was een Arendt, houdende dit Jaerschrift.

aUstrlaDUM VICtrIX aqUILa aXIs
sUrgt In aLta.

Den Oostenryckschen Adelaer verheft sig tot den Hemel.

De Leden van Vlaenderen waeren gebogen voor S. K. H. met deze volgende Inscriptien en Jaerschrift.

I.

Cor Dant CaroLo fortIssIMo.

Sy geven hun hert aen den stercksten CAREL.

Aen d'een zyde van dit Stuck vertoonde sig Neptunus met dit Opschrift.

speM ConCIpe fLanDria.

Schept moedt Vlaenderen.

't Canael dat heeft den Staet onder V, Prins, doen maeken,

't Zal tot de Gulde Eeuw' het Neêrlandt doen geraeken.

Copyright A.C.L. Brussel.

Aen d'andere zyde wiert verbeeldt Pallas, voorbeeldt van de Wys-
heydt, met dit Opschrift.

CaroLo Mente ConstantI præDito.

Aen Carolus den Stantvastigen.

't Zy dat het tegen gaet, of med., of Mars tempeest,
Stantvastig CAREL blyft, Hy nergens voor en vreest.

Den grondt verbeelde een Jacht op de Hertten, Rotsen, Water-loo-
pen, en gedaenten van Menschen, alles cierlyck opgepronckt met
Verssen en Spreuken, betreckinge hebbende op de Feeste.

's Avonds was de stad verlicht met vreugdevuren, terwijl de hertog en
de leden van de Sint-Jorisgilde een gemaskerd bal bijwoonden in de
schouwburg van de Sint-Sebastiaangilde.

's Anderendaags vertrok Karel van Lotharingen met zijn gevolg naar
Brugge. De dinsdag bracht hij een bezoek aan de molens voor het zagen
van hout tussen Brugge en Oostende.

“Daegs daer naer 13. September is S. K. H. wederom gekeert naer
Gendt, alwaer Hy aenquam 's middags ten 12. uren en half : den
ouden Koning van het Gilde van St. JORIS hadde d'eere aen de
Brugsche poorte van S. K. H. op syne geluckige te rug-komste in
dese Stadt te verwillekomen : S. K. H., voorgereden van de beson-
derste Supposten der Vrye Neiringe van de Vleesch-houwers gely-
kelyck gekleedt in het Groen, en gevolgt van een menigte Koet-
sen, in de welke waeren de Confreers van de dry Gilden deser
Stadt, als oock vele Persoonen van Distinktie, begaf sig op het
Stadt-huys om het Middag-mael te nemen, dat de Gedeputeerde
van de Staeten van Vlaenderen hadden doen bereydt maeken. Het
Middag-mael geëyndigt zynde, ging S. K. H. tusschen de Gilde-
broeders van St. JORIS naer de gewoonelyke plaetse tot d'oeffe-
ninge van den Cruys-boge, zynde op de groote Peirsse gestelt dry
Vogels, waer van S. K. H. met de sevenste-scheute een neder-velde;
hier op volgden vele teekenen van blydtschap, soo van de Confreers,
als van het Gemeente, dat sig daer bevondt, om dese Oeffeninge
te sien.

Naer d'Oeffeninge heeft S. K. H. sig begeven naer het Hôtel van
den *Baron van Kieseghem* Gouverneur van de Stadt en Kasteel
van Gendt, alwaer hy het Avondt-mael heeft genomen met de Ca-
valiers van syn gevolg, terwyl geheel de Stadt verlicht was, tusschen
het onophoudelyck los-branden van het Kanon. Daer was gedueren-
de den nacht wederom Bal op den grooten Theater, alwaer S. K.
H. sig gemaskert bevondt tot 's morgens ten 4. uren; naer een wey-
nig ruste minnelyck ontfangen hebbende het compliment van be-
dankinge, dat Hem dede den ouden Koning van het Gilde van

St. JORIS uyt den naem van alle de Confreers, is S. K. H. heel langsaem vertrocken tot aen de Keyser-poorte, wederom voorgereden van de principaelste Supposten der Vleesch-houwers, en hebbende aen syne zyden de Gilde-broeders van St. JORIS; daer gekomen zynde, hebben de gesejde Gilde-broeders sig gestelt onder de voordeelige bescherminge van S. K. H., terwyl het Geschut van de Stadt teeken gaf van syn vertreck, en het Gemeente blyde toejuingen, begrepen in dese Verssen en Jaer-schriften.

*Den Prins vertrocken is met 's Konings eer' verciert;
Maer weirdig die noch wort met meerder eer' geviert.*

VIVat eX Voto fLanDriae fraternitatIs antIqUae
præCLarIssIMUs reX.

*Dat CAREL leeft, en klimt tot d'hoogsten eere-trap,
Doorluchten Koning van dit Edel Broederschap.*

*September van dit Jaer, wanneer men schreef den thienden,
Sag men Prins CAREL hier met syn genooode Vrienden,
Die door syn dapperheyt den Konings-Vogel schiet,
Waer door dees Confreeri' de grootste eer' geniet.*

Den X. Van septemBer Wiert CareL Van LorreYnen
geWensten konIng Van sint JorIs."

De Sint-Jorisdgilde besloot de beschrijving van de feestelijkheden te laten drukken. Het schuttersfeest werd ook vastgelegd op doek. F.K. Marissal (1698-1770), de stichter van de academie te Gent, schilderde "Karel van Lotharingen op de schieting van het Sint-Jorisdgild op de Kouter te Gent in 1752". Het doek is 97,5 cm. op 145 cm. groot. Marissal ontving voor zijn werk p. 4-13-4. Hetzelfde onderwerp werd ook geschilderd door P.J. van Reysschoot (1702-1772). Voor dit werk - groot 221 cm. op 320 cm. - ontving hij p. 128-6-8. Dit groot verschil in prijs ligt in het feit, dat van Reysschoot de portretten van een groot aantal gildeleden in zijn werk opnam. Beide werken worden bewaard in het Oudheidkundig Museum te Gent. Op te merken valt, dat beide schilderijen het schuttersfeest van 10 september 1752 voorstellen en niet het feest van 12 juni, zoals de "Catalogus van de Schilderijen" op blz. 148 vermeldt. Tijdens het bestuur van Karel van Lotharingen werden geen koningschietingen meer gehouden, zodat hij koning bleef van de Sint-Jorisdgilde. Eerst op 2 juni 1781 werd opnieuw een koningschieting ingericht. De feesten van 1752 waren ongunstig voor de financiële toestand van de gilde; tot delging van de drukkende schulden stemden de leden in 1758 een vrijwillige belasting van twee gulden per jaar. In 1760 werd deze belasting tot drie gulden verhoogd. De gilde telde toen 245 leden. Vanaf 1780 werd tijdens de voor de gildekamer aan vreemde kooplieden verhuurd tegen een gulden per voet.

Tijdens de periode van 1752 tot 1780 werden natuurlijk nu en dan nog schuttersfeesten ingericht. Een feest willen we nog vermelden. We zijn in 1763.

“De generaal graaf Jozef de Saintignon, bevelhebber-eigenaar van een regiment Dragonders, in dienst der Keizerin, vereert het gilde van St-Joris, waarvan hij medegezel is, met een der twee standaarden, door de soldaten van zijn regiment bij Maxe, in Saksen op 19 november 1759 op de Pruisen veroverd, en door de Keizer aan hem opgedragen. Deze gift geschiedde met het verzoek, de standaard in de gildekapel te plaatsen, en de schenker van het zegeteken gelastte baron van Bietach, kolonel-bevelhebber, het vaandel te overhandigen, dat door een afdeling van gemeld wapen plechtstatig naar de kapel moest gebracht worden. Een schone stoet, waarin stads keteltrommels en trompetters verschenen, ging de 15 augustus 1763 het vaandel uit de afspanning halen, waar genaamde kolonel afgestapt was, en naar de gildekapel overbrengen. Hier werd door de Abt van St-Pieters een plechtige muziekmis en een *Te Deum* gezongen, waarna de gilde de voornaamste officieren van het regiment Dragonders op een banket vergastte.”

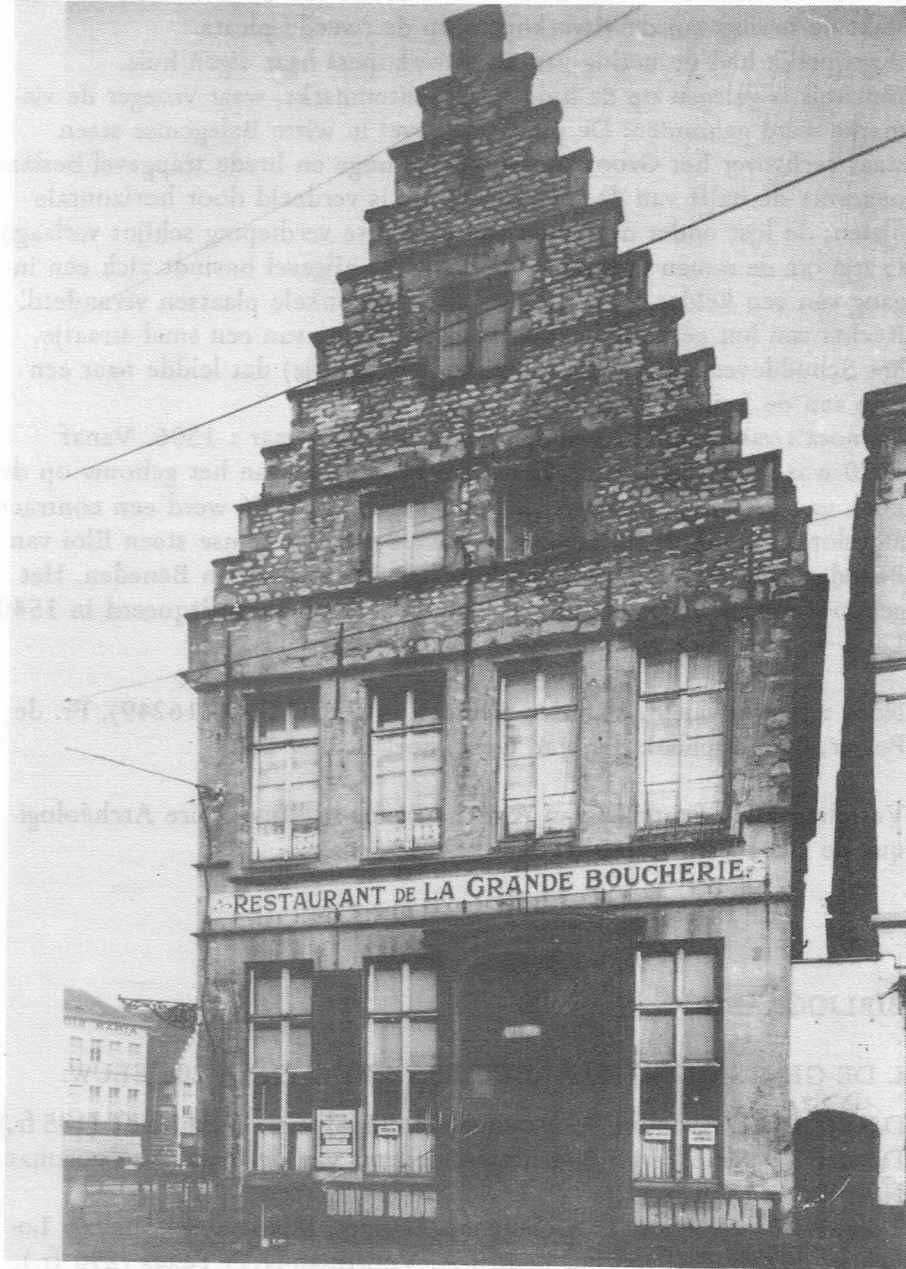
Deze plechtigheid kreeg een vervolg een goede honderdvijftig jaar later en wel in 1914. Het vaandel werd nu bewaard in het Oudheidkundig museum in de Steenstraat. Op 22 november 1914 boden enkele Duitse officieren zich in het museum aan en namen het vaandel mee. Hier eindigen we dit verhaal. De beschrijving van het feest van 1752 en de teksten werden zeker door een Augustijner monnik opgesteld. Het zou mogelijk zijn heel wat beschouwingen aan deze teksten te wijden en dit als we denken aan de komende historische voorvallen : de sluiting van de Jezuïetencolleges in 1773, de komst van Jozef II met zijn hervormingen, de Brabantse omwenteling. In 1752 was het echter onmogelijk de gebeurtenissen te voorzien. Daarom ook wensen we geen overwegingen te maken en laten dit over aan de lezer.

M. LIEVENS

HET HUIS VAN DE NERING VAN DE VISVERKOPERS

De nering van de visverkopers was een van de oudste en belangrijkste neringen van Gent. Het was een gesloten nering, wat betekent : men kon geen lid worden na een proeftijd en het maken van een meesterstuk.

Het Gemeentehuis voor de Schiedamsche Waard, gebouwd in 1870, is een van de meest bekende gebouwen in de wijk. Het is een voorbeeld van de stijl van de 19e eeuw, met een combinatie van baksteen en natuursteen. Het gebouw is nu een museum en wordt gebruikt voor culturele activiteiten.

Het lidmaatschap was erfelijk. Nog in het midden van de negentiende eeuw behoren een groot aantal huurders van stallen in de vismarkt tot de families Minne en Van Loo. In art. LXIX van de Concessie Caroline staat de nering van de visverkopers op de tweede plaats.

Begrijpelijk had de nering van de visverkopers haar eigen huis.

Het huis is gelegen op de huidige Groentenmarkt, waar vroeger de vismarkt werd gehouden. De prachtige gevel in witte Balegemse steen staat rechtover het Groot Vleeshuis. De hoge en brede trapgevel beslaat ongeveer de helft van de gevel. De gevel is verdeeld door horizontale lijsten; de lijst onder de ramen van de eerste verdieping schijnt verlaagd te zijn om de ramen te vergroten. Langs de zijgevel bevindt zich een ingang van een kelder. Deze zijgevel werd op enkele plaatsen veranderd. Rechts van het gebouw bevindt zich de ingang van een smal straatje, het Schuddeveestraatje (thans Schuddevisstraatje) dat leidde naar een trap aan de Leie.

De nota's van Van den Bemden geven het bouwjaar : 1506. Vanaf 1470 was de nering van de visverkopers eigenaar van het gebouw op de hoek van de Vismarkt bij 's Gravenbrugge. In 1506 werd een contract afgesloten met de meesters-steenhouwers van Balegemse steen Eloi van Beneden, Jan de Visschere, Jan Minnaert en Lieven van Beneden. Het gebouw van de nering van de visverkopers werd geconfisqueerd in 1540. Later was het huis gekend onder de naam Wit Huis.

Noot : Nota's van F. Van den Bemden in B.R.U.G. (G.16249), Fr. de Potter, Memorieboek der stad Gent, deel II, blz. 106.

Vertaling van het artikel van Armand Heins in "Inventaire Archéologique de Gand" (2.2.1910).

BIBLIOGRAFIE

I. DE GENTSE TEXTIELARBEIDERS IN DE 19e en 20e EEUW.

Dossier I : G. Avondts, R. Moonen, M. Scholliers : Methodiek (185 fr.).

Dossier II : Scholliers : Bedrijfs geschiedenis van de firma A. Voortman-N.V. Texas (310 fr.).

Dossier III : G. Avondts, Debulpaep, Hannes, Minnen, Scholliers : Lonen in de spinnerij van het bedrijf A. Voortman-N.V. Texas (290 fr.). Het Centrum voor Hedendaagse Sociale Geschiedenis van de Vrije Universiteit Brussel heeft de bedrijfsarchieven, die berusten in het Stadsarchief te Gent, bestudeerd. Bij de aanvang van het onderzoek werden

twee fundamentele vragen gesteld : wat betekende voor de patroon de factor loon in de totale productiekosten, en wat betekende voor de arbeider zijn arbeidsloon. In dossier I wordt de gebruikte onderzoekingsmethode verklaard. De modernste technische middelen werden aangevend om het reusachtig cijfermateriaal te verwerken. Dossier II is voor de belangstellenden in de geschiedenis van Gent het belangrijkste deel. Dit dossier geeft ons een zeer degelijke geschiedenis van het bedrijf Voortman, geschiedenis, die nauw verbonden is met de geschiedenis van Gent. Dossier III geeft in tabellen en grafieken de evolutie van de lonen, die uitbetaald werden aan de arbeiders in de spinnerij en dit volgens hun specialiteit (klopmachine, uitkammers, monterders, spinners, draadmakers, haspelaarsters, bobijnsters, meester-gasten, enz.). De uitgebreide ploeg vorsers is een waarborg voor de degelijkheid van deze studie. Met spanning verwachten we de overige delen.

II. GETUIGENIS.

Het februari-nummer van dit tijdschrift is gewijd aan Peter Benoit. In dit nummer onder meer een artikel van L. De Poorter : De historische situering van de Pacificatie van Gent.

III. OOST-VLAANDEREN. DE PROVINCIE VROEGER EN NU.

Voornoemd werk werd uitgegeven door het Gemeentekrediet van België ter gelegenheid van het 25ste ambtsjubileum van Koning Boudewijn en van het Koninklijk bezoek aan de provincie Oost-Vlaanderen op 23 mei 1976 (prijs 150 fr.; verkrijgbaar in de agentschappen van het Gemeentekrediet). We willen dit boek hier vermelden, niet alleen omdat het een duidelijk beeld geeft van de ontwikkeling van onze provincie, maar ook om de ontelbare illustraties, waarvan een groot aantal in verband met Gent.

IV. GENTSE GEDENKPLATEN DOOR KAREL HAERENS (prijs 145 fr.).

Van de persen van de drukkerij "HET VOLK" verscheen een interessant boekje, getiteld "Gentse Gedenkplaten."

Het is in feite een samenbundeling van een reeks artikelen die destijds verschenen was in het dagblad "Het Volk".

Een goed idee, want het is natuurlijk veel overzichtelijker al deze interessante gegevens aan zijn beschikking te hebben in een handig boekje, dan een 50-tal krantenknipsels te moeten bijhouden.

Het betreft 46 bijdragen over gedenktekens geplaatst ter herinnering aan gekende Gentenaars of personen die in Gent geleefd en gewerkt hebben. Iedere bijdrage geeft een levensbeschrijving van de betrokken persoon,

een foto van zijn gedenkplaat en de datum waarop zij onthuld werd. De auteur is de Gentse journalist Karel Haerens.

Het is een boekje waar wij zelf veel plezier aan beleefd hebben en dat wij warm kunnen aanbevelen aan al onze lezers die uiteraard sterk geïnteresseerd zijn in alles wat Gent aangaat en die er heel wat zullen uit leren.

Wie van onze leden weet bvb. waar men de gedenkplaat van Joseph Casier, gemaakt door Geo Verbanck, kan bekijken ? Wie weet dat Geeraard de Duivel hier een gedenkplaat heeft ? Iedereen kent Ledeganck, maar waar staat het huis waar hij zijn Drie Zustersteden dichtte en waar een gedenkplaat werd aangebracht ? Wie heeft al de gedenkplaat aan August Van Lokeren gezien ? Waar ?

Mooie vragen voor een Gentse quizz. De gedetailleerde antwoorden vindt u allemaal in dit boekje.

Voor de prijs moet ge ook niet laten : 145 fr. voor een verzorgde, rijk geïllustreerde uitgave is zeker niet duur.

(H.C.)

VRAAG EN ANTWOORD

Vraag 74 van de Heer L. Daenens, conservator museum voor sierkunsten.

In de studieverzamelingen bezit het Museum een hoge flesvormige sier-vaas, gesigineerd MAES. Recente opzoekingen wezen uit dat het hier een produkt betreft uit het atelier van een zekere CH. MAES uit het Gentse (mogelijks St.-Amandsberg) die werkzaam was in de periode 1900-1940. Kan iemand van uw lezers ons nadere inlichtingen bezorgen ?

ANTWOORD OP VRAAG 71.

In verband met de familie Devigne ontvingen we van een lezer nog de volgende tekst uit de Gazette van Gent van 25 juni 1854. "De Gentse familie, die rijkelijk met kunstbegaafdheid bedeeld is, is gewis die der Devigne's. Zij telt verscheidene uitstekende toonkundigen in haar midden, twee bekwame schilders en een beeldhouwer. Het marmeren borstbeeld van den heer Stroo, oud burgemeester van Eeklo, is zeker een der schoonste portretten, die alhier gemaakt werden. Meer ingewikkeld en niet minder verdienstelijk is het groot altaar door Devigne voor de kerk van Heusden vervaardigd. Het altaar is uit hout gesneden." Daarna volgt een lange beschrijving van het kunstwerk. Voornoemd al-

taar is nog altijd in een uitstekende staat en loont zeker een bezoek aan de kerk te Heusden.

TE GENT

1. Bij K.B. van 22 juni 1976 werd het huis Verhaegen, gelegen Houtlei 100, geklasseerd als monument.
2. In juni 1976 heeft de stad Gent het huis De Swaene op de Koornlei aangekocht. Het huis werd in 1949 door de vereniging "Vrienden van Oud Gent" hersteld. (zie De Gentenaar 8.6.1976 en Vooruit 3.6.1976).
3. Het stadsbestuur van Gent heeft op een veiling te New-York twee wandtapijten, die afkomstig waren van de Sint-Pietersabdij kunnen aankopen. (zie Vooruit en Het Laatste Nieuws van 23.6.1976).
4. In de laatste tijd werden te Gent een aantal gevels van particuliere woningen hersteld of opgefrist. We vernoemen onder meer : de gevel Brabantdam 50, de gevel van boekhandelaar Ch. Lammens, Lievestraat 14, het hoekhuis Kalandenberg. Ook de gevel van het Cleen Paradijs, Mageleinstraat 21 wordt eerstdaags opgefrist. (De Gentenaar 1.6.1976).
5. In een kloostergang van de paters Augustijnen werd door brand een historisch doek van Niclaes de Liemaekere vernield. (zie Vooruit 29.5.1976).
6. In september zullen de herstellingswerken van de gevel van het stadshuis aanvangen. (zie Vooruit 9.6.1976).
7. Het Marionnettenteater Taptoe heeft een poppenrevue gemaakt rond de Gentse volksfiguur de Roste Wasscher.
8. Ter gelegenheid van de vierhonderdste verjaring van de Pacificatie van Gent hebben in de maand september talrijke manifestaties plaats, waaronder kunnen vermeld worden : concerten, Pacificatieopenluchtspel, Pacificatietentoonstelling. (zie folder Herdenkingsprogramma).
9. Op woensdag 30 juni werd op het Fratersplein het standbeeld van Pieter van Gent - Pedro de Gante - onthuld. Het beeld is het werk van

beeldhouwer Albert De Smedt uit Sint-Niklaas en werd in brons gegoten door het huis Schellinck van Oostakker. (De Gentenaar 30.6.1976).

10. Het stadsbestuur van Gent heeft de oude textielfabriek Van Acker gelegen Bachten Walle (nabij het Rabot) aangekocht. In het gebouw zal een textielmuseum worden ingericht. (zie Vooruit 1.7.1976).

AANVULLENDE LEDENLIJST

- 966. De Wulf Al, Nieuwbrugstraat 70, 9000 Gent.
- 967. Moens R., Nekkersputstraat 63, 9000 Gent.
- 968. Moreels R., Eedverbondkaai 85, 9000 Gent.
- 969. Mw Dert R., Twee Dreven 37, 9830 Sint-Martens-Latem.
- 970. Spilthoorn R., Koninklijkelaan 30, 2600 Berchem.
- 971. Torfs A., Roeispaanstraat 29, 9000 Gent.
- 972. Premereur G., Molenwalstraat 24, 9030 Wondelgem.
- 973. Vanden Broecke E., Pieter de Keyserestraat 6, 9000 Gent.
- 974. Mw Colman-De Baets A.-M., Kasteelwegel 7, 9110 Sint-Amandsberg.
- 975. Mw De Clercq-Michiels D., Van Hultemstraat 126, 9000 Gent.
- 976. Vyncke H., Savaanstraat 92, 9000 Gent.
- 977. Claeys G., Dr. J.O. De Gruyterstraat 14, 9219 Gentbrugge.
- 978. Sorgeloos, Mageleinstraat II, 9000 Gent.
- 979. Huygevelt G., Elsakkerweg 28, 9830 Sint-Martens-Latem.
- 980. De Schepper J., Pussemierstraat 17, 9000 Gent.
- 981. Tricot J., Hofstraat 303, 9000 Gent.
- 982. Borre L., Abrahamstraat 30, 9000 Gent.
- 983. Mej. Hanus C., Hofstraat 84, 9000 Gent.
- 984. Sleurs J., A. Rodenbachlaan 1a, 9820 Sint-Denijs-Westrem.
- 985. Janssens A., Krijgslaan 192, 9000 Gent.
- 986. Mej. Serck Chr., Visserij 13, 9000 Gent.
- 987. De Mulder A., Kortrijksesteenweg 501, 9000 Gent.
- 988. Braeckman F., Roosakker 9, 9000 Gent.
- 989. Vermeiren, Sint-Lievenslaan 19, 9000 Gent.
- 990. Mej. Musschoot Chr. K.L. Diericxstraat 21, 9000 Gent.
- 991. Mej. De Rycke E., Bolwerkstraat 5, 9000 Gent.
- 992. Provinciale Bibliotheek en Cultuurarchief, Kon. Leopold III laan 41, 8200 Brugge 2.

(Bijlage bij Ghendtsche Tydinghen Januarinummer)

DE KL...

'k Zei aan mijn wijf eens met verdriet,
'k En vind geen stof meer voor een lied,
Of klucht aaneen te stooten; (bis)
'k Vaag al uw liedjes aan mijn kont,
Dicht van den bok zijn kl... (bis)

Daarmee die wist ik nu toch iet,
Ik pak een pen en schreef subiet,
Wat koe en peerdenpooten; (bis)
'k Was wed'rom welgezind en blij,
Ik sloege daar op een, twee, drij,
Een liedje uit mijn kl... (bis)

Ik was laatst op 'nen achternoen,
Op 't ijs een wandeling gaan doen,
Met kloefen aan mijn pooten (bis)
Het ijs die lag zodanig glad,
Mijn wijf die rolde op haar gat,
En ik vloog op mijn kl... (bis)

Ik speelde laatst eenen soupé,
En 'k smulde daar eens lekker mee,
'k Moest mée mijn vrienden stooten (bis)
Zij schonken mij gedurig wijn,
Ik kreege daar nu toch fijn,
Een stuk al in mijn kl... (bis)

'k Zag in de maneschijn een paar,
Zij praatten lieflijk met malkaar,
Hij ging haar nooit verstooten; (bis)
Hij zweerde 't meisje eeuw'ge trouw,
Hij ging ze nemen voor zijn vrouw,
Maar 't was voor haar te kl... (bis)

De Franschman trok naar 't oorlogsveld,
Om te gaan vechten 'lijk nen held,
Om Frankrijk te vergrooten; (bis)
Zij trokken spoedig naar Berlijn,
Maar toen zij kwamen aan de Rhyn,
't Was tegen hulder kl... (bis)

Wanneer gij vraagt een pintje bier,
Den baas bestelt u mée plezier,
Maar let wel op zijn pooten; (bis)
Uw glas is bijna vol mée schuim,
Daarbij een bomke van 'nen duim,
Hij kan goed menschen kl... (bis)

Vreest geen gevaar gij jonge jeugd,
En laat de glazen vol van vreugd,
Tegen malkander stooten; (bis)
Al preekt de paster nog zo fel,
En dreigt hij met het vuur der hel,
't Is al voor ons te kl... (bis)

Om voor zijn zonden te voldoen,
Moet 't boerke een offrande doen,
Van beesten klein en grooten; (bis)
De paster heeft het zo gepreekt,
Al wat hij in zijn renne steekt,
Dat slaat hij in zijn kl... (bis)

Gij mannen past op uw vrouw,
Stelt in den biechtstoel geen betrouw,
Nog in den priesters pooten; (bis)
Al leest hij in ne kerkenboek,
Hij heeft ook liefde in zijn broek,
En streeken in zijn kl... (bis)

'k Heb geen soldaten meer vandoen,
Zoo sprak de paus met veel fatsoen,
Vertrekt maar met de booten; (bis)
En laat mij toch een beetje g'rust
G'hebt lang genoeg mijn voeten gekust,
Kust nu een beetje mijn kl... (bis)